

วิเคราะห์สิทธิยึดเหนี่ยวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ในบทนี้ผู้เขียนจะได้วิเคราะห์ถึงสิทธิยึดเหนี่ยวที่บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยจะเริ่มต้นด้วยหลักเกณฑ์ ความระงับ และผลของสิทธิยึดเหนี่ยวทั่วไปที่บัญญัติอยู่ในมาตรา 241-250 และในตอนท้ายจะเป็นการกล่าวถึงสิทธิยึดเหนี่ยวตามบทบัญญัติเฉพาะเรื่องที่มีอยู่ในเอกเทศสัญญาและส่วนอื่น

4.1 หลักเกณฑ์ที่ก่อให้เกิดสิทธิยึดเหนี่ยว

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติหลักทั่วไปเกี่ยวกับสิทธิยึดเหนี่ยวไว้ในบรรพ 2 ว่าด้วยเรื่องหนี้ ตั้งแต่มาตรา 241-250 โดยมีสาระสำคัญอันเป็นหลักเกณฑ์ของการเกิดสิทธิยึดเหนี่ยวได้บัญญัติอยู่ในมาตรา 241 และมาตรา 242 ดังนี้

“มาตรา 241 ผู้ใดเป็นผู้ครอบทรัพย์สินของผู้อื่น และมีหนี้อันเป็นคุณประโยชน์แก่ตนเกี่ยวข้องด้วยทรัพย์สินซึ่งครองนั้นไซ้ ท่านว่าผู้นั้นจะยึดเหนี่ยวทรัพย์สินนั้นไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ก็ได้ แต่ความที่กล่าวมานี้ท่านมิให้ใช้บังคับ เมื่อหนี้นั้นยังไม่ถึงกำหนด

อนึ่ง บทบัญญัติในวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าการที่เข้าครอบครองนั้นเริ่มมาแต่ทำการอันใดอันหนึ่งซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย”

“มาตรา 242 สิทธิยึดเหนี่ยวอันใด ถ้าไม่สมกับลักษณะที่เจ้าหนี้รับภาระในมูลหนี้ ก็ดี ไม่สมกับคำสั่งอันลูกหนี้ได้ให้ไว้ก่อน หรือให้ในเวลาและส่งมอบทรัพย์สินนั้นก็ดี หรือเป็นการขัดกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนก็ดี สิทธิยึดเหนี่ยวเช่นนั้นท่านให้ถือว่าหาไม่มีเลย”

จากบทบัญญัติทั้งสองดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสิทธิยึดเหนี่ยวเป็นสิทธิของเจ้าหนี้ที่เกิดขึ้นเองโดยผลของกฎหมาย เมื่อมีข้อเท็จจริงเข้าตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ คือ 1) เจ้าหนี้มีการครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นโดยชอบด้วยกฎหมาย 2) ต้องมีหนี้อันเป็นคุณประโยชน์เกี่ยวข้องด้วยทรัพย์สินที่ครอบครองและ 3) การเกิดสิทธิยึดเหนี่ยวจะต้องไม่เป็นการขัดกับภาระของเจ้าหนี้หรือคำสั่งของลูกหนี้หรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน ซึ่งผู้เขียนจะได้อธิบายรายละเอียดของหลักเกณฑ์ดังกล่าวดังต่อไปนี้

4.1.1 เจ้าหนี้ครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นโดยชอบด้วยกฎหมาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ถือหลักเกณฑ์การครอบครองทรัพย์สินเป็นสาระสำคัญของการเกิดสิทธิยึดเหนี่ยวเช่นเดียวกับกฎหมายเยอรมัน สวิส และญี่ปุ่น ดังจะเห็นได้จากถ้อยคำที่บัญญัติอยู่ในมาตรา 241 ว่า “ผู้ใดเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่น” และมาตรา 250 ซึ่งบัญญัติว่า “การครอบครองทรัพย์สินสูญสิ้นไปสิทธิยึดเหนี่ยวก็เป็นอันระงับสิ้นไปด้วย” จากถ้อยคำที่บัญญัติอยู่ในมาตราทั้งสองดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นว่าสิทธิยึดเหนี่ยวจะเกิดขึ้นได้เมื่อเจ้าหนี้มีการครอบครองทรัพย์สินเท่านั้น และสิทธิยึดเหนี่ยวจะสิ้นสุดลงเมื่อเจ้าหนี้ได้สูญสิ้นการครอบครองทรัพย์สินนั้น

ตัวอย่างเช่น ก. เป็นช่างซ่อมนาฬิกาได้ซ่อมนาฬิกาของ ข. หาก ข. ไม่ชำระค่าซ่อม ก. ย่อมมีสิทธิยึดเหนี่ยวนาฬิกาไว้จนกว่าจะได้รับชำระค่าซ่อมจาก ข. แต่หาก ก. ยอมมอบนาฬิกาให้ ข. ไปก่อนโดยที่ยังไม่ได้รับชำระค่าซ่อม เช่นนี้ถือว่าสิทธิยึดเหนี่ยวได้ระงับไปแล้วเพราะ ก. ได้สูญสิ้นการครอบครองนาฬิกา นั้น หากต่อมา ข. ไม่ชำระค่าซ่อม ก. จะไปฟ้องหรือบังคับให้ ข. ส่งมอบนาฬิกาเพื่อให้ตนกลับไปมีสิทธิยึดเหนี่ยวเช่นเดิมไม่ได้ คงได้แต่ฟ้องเพื่อให้ ข. ชำระหนี้ค่าซ่อมเท่านั้น

การครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นโดยชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหนี้ในอันที่จะก่อให้เกิดสิทธิยึดเหนี่ยวดังกล่าว มีข้อพิจารณาดังต่อไปนี้

4.1.1.1 ลักษณะของการครอบครอง

การครอบครองทรัพย์สินที่จะก่อให้เกิดสิทธิยึดเหนี่ยวตามมาตรา 241 จะต้องเป็นการครอบครองในลักษณะของการยึดถือทรัพย์สินไว้โดยเจตนายึดถือเพื่อตน¹ ซึ่งต้องวินิจฉัยตามหลักเกณฑ์ว่าด้วยการครอบครองทรัพย์สินที่บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 4 ลักษณะ 3 ว่าด้วยครอบครอง

¹ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้, เล่ม 2 (ภาคจบบริบูรณ์), หน้า 789.

การครอบครองยึดถือทรัพย์สินของเจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงตาม มาตรา 241 มิได้หมายความว่าเจ้าหนี้ต้องยึดถือทรัพย์สินไว้ในมือตลอดไป แต่หมายถึงการครอบครองในลักษณะที่เจ้าหนี้สามารถยึดถือเอาได้ เช่น เจ้าหนี้ซอมสินค้าแล้วเอาสินค้าเก็บไว้ในโกดัง เช่นนี้ก็ถือได้ว่าเจ้าหนี้ยังคงมีการยึดถือครอบครองทรัพย์สินนั้นอยู่ ส่วนการครอบครองโดยเจตนา ยึดถือเพื่อตนนั้นหมายถึงเจ้าหนี้ไม่ได้ครอบครองทรัพย์สินนั้นแทนผู้ใดแต่เป็นการครอบครองในฐานะเจ้าหนี้เอง หากเจ้าหนี้ครอบครองทรัพย์สินในฐานะอื่นเช่น ในฐานะผู้ดูแลรักษาทรัพย์สินตาม คำสั่งศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าหนี้ย่อมไม่มีสิทธิยึดหน่วงดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาฎีกาดังต่อไปนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1221/2509 โจทก์ผู้ให้เช่าซื้อรถยนต์ฟ้องเรียกรถยนต์จากจำเลยผู้เช่าซื้อ ศาลได้มีคำสั่งให้ยึดรถไว้ก่อน ในระหว่างพิจารณาคดีเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดรถมาแล้วมอบให้โจทก์ดูแลไว้ก่อน ต่อมาศาลยกฟ้องโจทก์จึงถือว่าคำสั่งศาลที่ให้ยึดรถไว้เป็นอันยกเลิกไป โจทก์จะไม่ยอมคืนรถให้จำเลยโดยอ้างว่ามีสิทธิยึดหน่วงหาได้ไม่ เพราะโจทก์ครอบครองรถในฐานะผู้รักษาทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีมอบหมายให้เท่านั้น หาใช่ครอบครองในฐานะเจ้าหนี้ไม่

ลักษณะการครอบครองทรัพย์สินของเจ้าหนี้มีประเด็นปัญหาที่น่าพิจารณาดังนี้

1) บุคคลอื่นสามารถครอบครองทรัพย์สินแทนเจ้าหนี้ได้หรือไม่

ในการครอบครองทรัพย์สินของเจ้าหนี้อาจมีกรณีที่เจ้าหนี้ไม่สามารถครอบครองได้ด้วยตนเองเช่นเจ้าหนี้ไม่มีสถานที่ในการจัดเก็บทรัพย์สินที่ยึดหน่วงจึงได้เอาไปฝากผู้อื่นเป็นผู้ครอบครองและดูแลทรัพย์สินแทน จึงเป็นปัญหาว่าสามารถทำได้หรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่าประเด็นปัญหาดังกล่าว เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายตั้งแต่มาตรา 241-250 จะเห็นได้ว่าไม่มีบทบัญญัติมาตราใดกำหนดให้เจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงจะต้องเป็นผู้ครอบครองหรือดูแลทรัพย์สินที่ยึดหน่วงด้วยตนเองตลอดไป กรณีจึงสามารถปรับได้กับบทบัญญัติมาตรา 1368 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลอาจได้มาซึ่งสิทธิครอบครองโดยผู้อื่นยึดถือไว้ให้” ซึ่งบทบัญญัตินี้ดังกล่าวยอมรับการครอบครองหรือยึดถือทรัพย์สินโดยผู้อื่นเป็นผู้ยึดถือหรือครอบครองแทนได้ การครอบครองของเจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงจึงไม่จำเป็นที่เจ้าหนี้จะต้องเป็นผู้ครอบครองด้วยตนเองเสมอไป ซึ่งหมายถึงเจ้าหนี้อาจมอบหมายให้บุคคลอื่นเป็นผู้

ครอบครองดูแลทรัพย์สินแทนได้และไม่ถือว่าการดังกล่าวทำให้เจ้าหนี้ได้สูญเสียการครอบครองทรัพย์สินอันทำให้สิทธิยึดหน่วงสิ้นสุดลงตามมาตรา 250 แต่อย่างไร

อย่างไรก็ตามในการมอบหมายให้บุคคลอื่นเป็นผู้ครอบครองและดูแลรักษาทรัพย์สินแทนดังกล่าว หากเป็นกรณีที่ลูกหนี้ไม่ได้ตกลงหรือให้ความยินยอมด้วยแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าเจ้าหนี้อาจต้องรับผิดชอบต่อความสูญหายหรือบุบสลายที่เกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินนั้นเพิ่มขึ้นเป็นกรณีพิเศษ โดยรวมถึงความสูญหายหรือบุบสลายที่เกิดจากเหตุสุดวิสัยด้วย เว้นแต่จะสามารถพิสูจน์ได้ว่าถึงอย่างไรทรัพย์สินนั้นก็คงจะต้องสูญหายหรือบุบสลายอยู่นั่นเอง ทั้งนี้โดยนำบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของผู้รับจำนำในมาตรา 760* มาปรับใช้โดยอนุโลม ซึ่งโดยปกติทั่วไปแล้วเจ้าหนี้มีหน้าที่เพียงต้องจัดการดูแลทรัพย์สินที่ยึดหน่วงไว้ตามสมควรเช่นจะพึงคาดหมายได้จากบุคคลในฐานะอย่างเจ้าหนี้เท่านั้น หากทรัพย์สินเกิดสูญหายหรือบุบสลายเพราะเหตุสุดวิสัยเจ้าหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบแต่ประการใด (มาตรา 246)

2) เจ้าหนี้สามารถทำสัญญาหรือข้อตกลงให้ลูกหนี้เป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินแทนได้หรือไม่

ปัญหาที่น่าจะได้พิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการครอบครองอีกประการหนึ่งคือ หากเจ้าหนี้ได้มอบทรัพย์สินให้ลูกหนี้นำไปใช้ประโยชน์ก่อน โดยมีการทำสัญญาหรือข้อตกลงให้เจ้าหนี้ยังคงมีสิทธิยึดหน่วงในทรัพย์สินนั้นโดยถือว่าการครอบครองทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นการครอบครองแทน จึงเป็นปัญหาว่าสัญญาหรือข้อตกลงดังกล่าวมีผลให้สิทธิยึดหน่วงยังคงมีอยู่เหนือทรัพย์สินดังกล่าวหรือไม่

ประเด็นปัญหาดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่าหากพิจารณาเปรียบเทียบกับเรื่องการครอบครองทรัพย์สินที่จำนำโดยผู้จำนำ ซึ่งนักนิติศาสตร์ได้ให้ความเห็นแตกต่างกันเป็น 2

* มาตรา 760 ถ้าผู้รับจำนำเอาทรัพย์สินซึ่งจำนำออกใช้เอง หรือเอาไปให้บุคคลภายนอกใช้สอยหรือเก็บรักษาโดยผู้จำนำมิได้ยินยอมด้วยไซ้ ท่านว่าผู้รับจำนำจะต้องรับผิดชอบที่ทรัพย์สินนั้นสูญหาย หรือบุบสลายไปอย่างไร ๆ แม้ทั้งเป็นเพราะเหตุสุดวิสัย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าถึงอย่างไร ๆ ก็คงต้องสูญหาย หรือบุบสลายอยู่นั่นเอง

ฝ่ายคือฝ่ายแรก² เห็นว่าผู้รับจำนำจะให้ผู้จำนำครอบครองทรัพย์สินแทนไม่ได้เพราะบุคคลอื่นไม่มีทางรู้ว่าทรัพย์สินนั้นได้จำนำแล้ว หากผู้จำนำเอาทรัพย์สินนั้นไปขายและถือว่าจำนำนั้นยังมีอยู่ผู้รับจำนำย่อมจะติดตามไปบังคับจำนำโดยอ้างว่าผู้จำนำถือแทนได้ผลคือผู้ซื้อก็เสียเปรียบ ฝ่ายที่สอง³ เห็นว่าผู้จำนำเองก็อาจตกอยู่ในฐานะเป็นผู้ยึดถือทรัพย์สินที่จำนำไว้แทนผู้รับจำนำได้ถ้าได้แสดงเจตนายึดถือไว้แทนผู้รับจำนำ ผู้เขียนเห็นว่าหากพิจารณาหลักเกณฑ์และลักษณะของสิทธิยึดเหนี่ยวจะเห็นได้ว่าสิทธิยึดเหนี่ยวอาศัยการครอบครองทรัพย์สินเป็นสาระสำคัญของการเกิดและดำรงไว้ซึ่งสิทธิยึดเหนี่ยวดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติมาตรา 241 และ 250 ดังกล่าวในข้างต้น นอกจากนี้ในการใช้หรืออ้างสิทธิยึดเหนี่ยวต่อลูกหนี้หรือต่อบุคคลภายนอก เจ้าหนี้จำเป็นต้องอาศัยการครอบครองหรือยึดถือทรัพย์สินด้วย หากเจ้าหนี้ไม่มีการครอบครองทรัพย์สินก็ย่อมไม่สามารถใช้อ้างต่อลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้ ดังนั้นการทำสัญญาหรือข้อตกลงให้ลูกหนี้เป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินแทนดังกล่าวจึงถือเป็นการขัดแย้งกับลักษณะและสภาพของสิทธิยึดเหนี่ยวโดยชัดแจ้งจึงเป็นผลให้ไม่สามารถคงไว้ซึ่งสิทธิยึดเหนี่ยวเหนือทรัพย์สินนั้นได้อีกต่อไป ซึ่งหมายความว่าหากต่อมาลูกหนี้ได้โอนทรัพย์สินนั้นไปยังบุคคลภายนอกหรือลูกหนี้ไม่ชำระหนี้และไม่ยอมส่งมอบทรัพย์สินคืนแก่เจ้าหนี้ตามสัญญา เจ้าหนี้คงได้แต่เพียงฟ้องให้ลูกหนี้ส่งมอบทรัพย์สินตามมาตรา 213 วรรคแรก หรือฟ้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้เท่านั้น เจ้าหนี้ไม่สามารถอ้างสิทธิยึดเหนี่ยวในลักษณะของทรัพย์สินที่ต่อลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้ หรืออีกนัยหนึ่งคือเจ้าหนี้ไม่ได้รับประโยชน์ในฐานะที่ตนเจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิยึดเหนี่ยวนั่นเอง

4.1.1.2 ความหมายของการครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 241 วรรค 2 บัญญัติว่า
 “อนึ่งบทบัญญัติในวรรคก่อนนี้ท่านมิให้ใช้บังคับถ้าการที่เข้าครอบครองนั้น เริ่มมาแต่ทำการอันใดอันหนึ่งซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย” ซึ่งหมายความว่า การครอบครองทรัพย์สินอันจะก่อให้เกิดสิทธิยึดเหนี่ยวได้นั้นจะต้องเริ่มต้นมาจากการครอบครองที่ชอบด้วยกฎหมาย หากการเข้าครอบครอง

² พจน ฟูชปาคม, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยคำประกัน จำนอง จำนำ สิทธิยึดเหนี่ยวและปริมิสิทธิ พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2525) หน้า 339.

³ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, อธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ว่าด้วยคำประกัน จำนอง จำนำ แก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ. 2516, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2521) หน้า 157.

นั้นได้เริ่มต้นมาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เจ้าหนี้ก็ยอมไม่ได้สิทธิยึดหน่วงไปแต่อย่างใดเช่น ก. เอาโทรทัศน์มาให้ ข. ซ่อม ข. ซ่อมเสร็จแล้วจึงส่งมอบคืนให้ ก. ภายหลัง ก.ไม่ชำระค่าซ่อม ข. จึงแอบเข้าไปในบ้าน ก. เพื่อเอาโทรทัศน์นั้นมายึดหน่วงไว้ เช่นนี้ ข. ไม่ได้สิทธิยึดหน่วงไปแต่อย่างใดเพราะการครอบครองได้เริ่มมาแต่การที่ ข. ทำไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

มีข้อสังเกตว่ามีคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่าการครอบครองทรัพย์สิน โดยนิติกรรมที่ทำไม่ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายกำหนด เป็นการครอบครองที่เริ่มมาแต่การอันไม่ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 241 วรรค 2 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะอ้างสิทธิยึดหน่วงไม่ได้⁴ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่ากรณีที่ทำไม่ถูกต้องตามแบบของกฎหมายย่อมถือว่านิติกรรมนั้นเป็นโมฆะซึ่งมีผลเท่ากับว่าไม่มีนิติกรรมนั้นเกิดขึ้นเลยจึงน่าจะถือว่าเป็นกรณีที่ไม่มีหนี้อันจะทำให้เกิดสิทธิยึดหน่วงขึ้นได้มากกว่า

เหตุที่บทบัญญัติมาตรา 241 วรรค 2 กำหนดให้การครอบครองทรัพย์สินต้องเริ่มมาแต่การอันชอบด้วยกฎหมายก็เพื่อป้องกันมิให้เกิดการยื้อแย่งทรัพย์สินหรือใช้วิธีการอันไม่ชอบด้วยกฎหมายเพื่อให้ได้ทรัพย์สินนั้นมาครอบครองอันจะทำให้เกิดสิทธิยึดหน่วงนั่นเอง

4.1.1.3 ทรัพย์สินที่ครอบครองเป็นของลูกหนี้หรือของผู้อื่น

เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 241 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นผู้ครองทรัพย์สินของผู้อื่น” แต่มิได้ระบุโดยเฉพาะว่าทรัพย์สินนั้นต้องเป็นของลูกหนี้ ดังนั้นในกรณีที่ลูกหนี้นำทรัพย์สินของผู้อื่นที่มีใช้ทรัพย์สินของตนเองมาก่อนและหนี้นั้นมีความเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินดังกล่าวด้วยแล้ว เป็นปัญหาว่าจะเกิดสิทธิยึดหน่วงเหนือทรัพย์สินนั้นได้หรือไม่

⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1975/2506

ในเรื่องนี้นักนิติศาสตร์ได้ให้ความเห็นที่แตกต่างกันดังนี้

ฝ่ายแรก เห็นว่าถ้าทรัพย์สินนั้นมีได้เป็นของลูกหนี้ ควรใช้หลักเช่นเดียวกับการจำนำ ถ้าเจ้าของที่แท้จริงมีสิทธิติดตามเอาคืนได้จากลูกหนี้ เจ้าหนี้ย่อมไม่มีสิทธิยึดห่วงทรัพย์สินนั้น เช่น ลักรถยนต์ของผู้อื่นมาและเกิดขับไปชนกับรถคันอื่นแล้วเอามาให้คู่ช่อมรถจัดการซ่อม คู่ช่อมรถไม่มีสิทธิยึดห่วงรถยนต์คันที่ซ่อมในมูลหนี้ค่าจ้างซ่อมรถยนต์ เพราะผู้ที่ลักมาไม่มีอำนาจเอาทรัพย์สินของเขามาก่อนหน้าให้มีการผูกพันกับรถนั้นได้ เจ้าของรถมีสิทธิติดตามเอาคืนจากคู่ช่อมรถได้ สัญญาจ้างทำของไม่ผูกพันเจ้าของรถ เช่นเดียวกับกรณีผู้จำนำเอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาจำนำโดยไม่มีสิทธิ เว้นแต่ในกรณีที่เจ้าของมอบทรัพย์สินให้ผู้อื่นครอบครอง ซึ่งต้องพิจารณาต่อไปว่าผู้ครอบครองมีหน้าที่ซ่อมหรือเป็นการสมประโยชน์ของตัวการหรือได้รับความยินยอมจากเจ้าของหรือไม่ เช่น ผู้เช่าซื้อมีหน้าที่ซ่อมรถตามสัญญาเช่าซื้อ หรือในกรณีที่รถถูกชนและเจ้าของรถยินยอมให้ผู้ทำละเมิดนำรถไปซ่อมให้ หากเจ้าของจะเอารถคืนก็ต้องชำระค่าจ้างซ่อมรถนั้นก่อนเพราะเจ้าของรถให้อำนาจแก่ลูกหนี้ไว้⁵

ฝ่ายที่สอง เห็นว่าทรัพย์สินที่จะตกอยู่ในบังคับแห่งสิทธิยึดห่วงได้ หมายถึง ทรัพย์สินนั้นต้องเป็นทรัพย์สินของผู้อื่นที่มีใช้ของผู้ที่จะใช้สิทธิยึดห่วงนั่นเอง⁶ ทั้งนี้เพราะมาตรา 241 ใช้คำว่า “ทรัพย์สินของผู้อื่น” จึงไม่จำเป็นต้องเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้เอง เช่น ก. จำนำรถยนต์ไว้แก่ ข. รถยนต์เสีย ข. ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 759 เอาไปจ้าง ค. ซ่อมเมื่อซ่อมเสร็จแล้ว ค. ย่อมมีสิทธิยึดห่วงไว้จนกว่าจะได้รับชำระใช้ค่าจ้างจาก ข. แม้อัตโนมัติจะเป็นของ ก. ไม่ใช่ของ ข. ผู้เป็นลูกหนี้ ค. ก็ตาม ซึ่งหลักดังกล่าวนี้ก็มีใช้ในที่อื่นด้วย เช่น กรณีการใช้ปริมสิทธิเหนือสิ่งหาริมทรัพย์สินเป็นของบุคคลภายนอกของผู้ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ เจ้าสำนักโรงแรมและผู้ขนส่งตามมาตรา 268 หรือการยึดสิ่งของซึ่งอยู่ในการครอบครองของลูกหนี้แม้สิ่งของนั้นจะมีได้เป็นของลูกหนี้ตาม พ.ร.บ.ล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 109 (3) เป็นต้น ซึ่งในการบังคับคดีโดยทั่วไปทรัพย์สินที่จะถูกบังคับคดีได้จะต้องเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้เท่านั้น แต่ในคดีล้มละลายกฎหมายยกเว้นไว้เป็นกรณีพิเศษทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ทำให้ทรัพย์สินของลูกหนี้ต้องถูกเบียดบังให้น้อยลงโดยการร้องชัดทรัพย์สินหรืออ้างว่าทรัพย์สินเป็นของผู้อื่น อย่างไรก็ตามทรัพย์สินตามมาตรา

⁵ พจน ปุชปาคม, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยค้ำประกัน จำนอง จำนำ สิทธิยึดห่วงและปริมสิทธิ, หน้า 394-395.

⁶ ม.ร.ว. เสณีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2 (ภาคจบปริวรรต), หน้า 790-791.

109 (3) แห่งพ.ร.บ. ล้มละลาย พ.ศ. 2483 ดังกล่าวจำกัดเฉพาะ “สิ่งของ” อันหมายถึงต้องเป็นสังหาริมทรัพย์และมีลักษณะเป็นสิ่งของเท่านั้น

นอกจากนี้ศาสตราจารย์จิติ ติงศภักดิ์ ได้กล่าวไว้ในหมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 2690/2529 ซึ่งสามารถสรุปความเห็นของท่านได้ว่าในเรื่องสิทธิยึดเหนี่ยวกฎหมายใช้คำว่าเจ้าหนี้ลูกหนี้มีหนี้ที่ทำให้เกิดสิทธิยึดเหนี่ยว แม้ลูกหนี้ไม่ได้เป็นเจ้าของทรัพย์สินก็อาจมีหนี้ที่ทำให้เกิดสิทธิยึดเหนี่ยวได้ เช่น ผู้เช่าซื้อได้ว่าจ้างให้คู่ช่อมรดกทำการช่อมรดกยนต์ คู่ช่อมรดกก็มีสิทธิยึดเหนี่ยวได้และอาจใช้สิทธินั้นเลยไปถึง “เจ้าทรัพย์” ในค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ยึดไว้ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 247* ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวใช้คำว่า “เจ้าทรัพย์” ซึ่งต่างกับในสวนอื่นที่ใช้คำว่าเจ้าหนี้ลูกหนี้ การที่กฎหมายใช้คำที่ต่างกันดังกล่าวย่อมแสดงว่าบุคคลทั้งสองมีฐานะต่างกัน และกฎหมายยอมรับสิทธิของเจ้าหนี้ในกรณีที่ถูกหนี้จะมีได้เป็นเจ้าของทรัพย์สิน โดยยอมให้เจ้าหนี้สามารถเรียกให้เจ้าของทรัพย์สินชดใช้ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นตามมาตรา 247 ได้

ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นของฝ่ายที่สองโดยเห็นว่า “ทรัพย์สินของผู้อื่น” ตามมาตรา 241 หมายถึงทรัพย์สินนั้นต้องเป็นของผู้อื่นที่มีใช้ทรัพย์สินของเจ้าหนี้เอง ในกรณีที่ลูกหนี้นำทรัพย์สินของผู้อื่นมาก่อนนี้ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้น เจ้าหนี้ก็มีสิทธิยึดเหนี่ยวเหนือทรัพย์สินนั้นได้เพียงแต่อาจมีปัญหาในเรื่องขอบเขตการใช้สิทธิยึดเหนี่ยวเท่านั้น กล่าวคือหากเจ้าของทรัพย์สินมิได้ตกลงหรือให้ความยินยอมในการก่อหนี้ดังกล่าวด้วย เจ้าหนี้ก็อาจไม่สามารถอ้างสิทธิยึดเหนี่ยวต่อเจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงได้ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาฎีกาดังต่อไปนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1701/2524 (ประชุมใหญ่) จำเลยเช่าซื้อรถยนต์จากผู้ร้อง แล้วนำรถไปจ้างโจทก์ซ่อม แล้วไม่ชำระหนี้ค่าซ่อม โจทก์ฟ้องให้จำเลยชำระค่าซ่อม ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้ค่าซ่อมรถ โจทก์นำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดรถคันพิพาทซึ่งอยู่ในความครอบครองของโจทก์เพื่อขายทอดตลาด ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าของรถยนต์ร้องขัดทรัพย์สิน ในชั้นบังคับคดีศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่า รถยนต์คันพิพาทเป็นของผู้ร้องมิได้เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาของโจทก์ โจทก์จะยึดทรัพย์สินของผู้ร้องมาขายทอดตลาดเอาเงินมาชำระหนี้ไม่ได้ โจทก์จะนำเรื่อง

* มาตรา 247 ถ้าผู้ทรงสิทธิยึดเหนี่ยวต้องเสียค่าใช้จ่ายไปตามที่จำเป็นเกี่ยวกับทรัพย์สินอันตนยึดเหนี่ยวไว้แล้วเพียงใด จะเรียกให้เจ้าทรัพย์ชดใช้ก็ได้

สิทธิยึดเหนี่ยวมาใช้กับกรณีนี้ไม่ได้ มีคำสั่งให้ถอนการยึดรถยนต์คันพิพาท คิดถึงที่สุด ต่อมาผู้ร้อง แกลงว่าโจทก์ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีมอบรถยนต์ให้รักษาไว้ไม่ยอมคืนรถให้ ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่าเมื่อศาลมีคำสั่งให้ถอนการยึดรถยนต์คันพิพาทแล้วกรณีที่พนักงานของโจทก์ไม่คืนรถยนต์คันพิพาทให้แก่ผู้ร้องเป็นการปฏิบัติไม่ชอบให้โจทก์จัดการคืนรถยนต์คันดังกล่าวให้ผู้ร้อง ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาโดยมติที่ประชุมใหญ่วินิจฉัยว่า โจทก์จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาลโดยต้องคืนรถยนต์ให้แก่ผู้ร้อง ไม่มีสิทธิยึดเหนี่ยวรถยนต์คันพิพาทไว้อีกต่อไป

อย่างไรก็ตามหากเป็นกรณีที่ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินได้มีส่วนรู้เห็นหรือให้ความยินยอมในการก่อกวนของลูกหนี้ด้วยแล้ว เจ้าหนี้ก็สามารถอ้างสิทธิยึดเหนี่ยวต่อเจ้าของทรัพย์สินได้ด้วย ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาฎีกาดังต่อไปนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2157/2530 โจทก์ฟ้องว่าโจทก์มอบให้บริษัท สหไทยการทอ จำกัด นำผ้าของโจทก์รวม 211 พันไปย้อมสีกับจำเลย ย้อมเสร็จแล้วจำเลยไม่คืนผ้าให้อ้างว่าบริษัท สหไทยการทอ จำกัด เป็นหนี้ขอให้ศาลบังคับให้จำเลยส่งผ้าดังกล่าวแก่โจทก์หรือใช้ราคา จำเลยให้การว่าผ้าเป็นของบริษัท สหไทยการทอ จำกัด ซึ่งเป็นหนี้จำเลยค่าฟอกย้อมผ้าตามฟ้องและผ้าอื่น ๆ จำเลยจึงใช้สิทธิยึดเหนี่ยวไว้เพื่อเรียกค่าจ้าง

ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาให้จำเลยส่งมอบผ้าคืนให้โจทก์

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า โจทก์ซื้อผ้าดิบจากบริษัท สหไทยการทอ จำกัด จำนวน 211 พัน ผู้ขายส่งผ้าจำนวนดังกล่าวไปให้จำเลยฟอกย้อมเสร็จแล้วให้ส่งตรงไปยังโจทก์ โดยผู้ขายเป็นผู้จ่ายค่าจ้างให้แก่จำเลย ปฏิบัติดังกล่าวมาหลายครั้ง เพิ่งมาเกิดปัญหาเพราะบริษัท สหไทยการทอ จำกัดติดค้างค่าจ้างฟอกย้อมจำเลยหลายครั้ง รวมทั้งค่าจ้างฟอกย้อมคราวนี้ด้วยเป็นเงินรวม 1,000,000 บาทเศษ จำเลยจึงไม่ส่งผ้าให้โจทก์จนกว่าจะได้รับค่าจ้าง ศาลฎีกาเห็นว่า แม้ผ้ารายพิพาทจะเป็นของโจทก์ ซึ่งเป็นผู้ซื้อจากบริษัท สหไทยการทอ แต่จำเลยเป็นผู้รับจ้างย้อมผ้าดังกล่าว ซึ่งเป็นเหตุให้ผ้ามีราคาสูงขึ้น จำเลยชอบที่จะได้รับค่าจ้างจากโจทก์หรือบริษัท สหไทยการทอ ก่อนส่งผ้าให้โจทก์ เมื่อไม่มีผู้ใดชำระค่าจ้างย้อมผ้าให้จำเลย แม้ว่าผ้าจะเป็นของโจทก์ จำเลยก็ชอบที่จะใช้สิทธิยึดเหนี่ยวผ้าพิพาทไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 241 โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยให้ส่งผ้าแก่โจทก์โดยที่ยังไม่มีผู้

โตชำระหนี้ค้ำย้อมผ้ารายนี้อันเป็นคุณประโยชน์แก่จำเลยเกี่ยวกับทรัพย์ที่ครองนั้น พินากษากลับให้ยกฟ้อง

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า แม้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ยึดหน่วงจะมีได้เป็นของลูกหนี้ผู้ก่อนนี้ก็ตาม เจ้าหนี้ก็มีสิทธิยึดหน่วงเหนือทรัพย์สินนั้นได้ นอกจากนี้จำเลยยังสามารถอ้างสิทธิยึดหน่วงต่อเจ้าของทรัพย์ได้ด้วยทั้งนี้เพราะพฤติการณ์ที่โจทก์ยินยอมให้จำเลยพอกย้อมผ้าของโจทก์ก่อนส่งมอบไปให้โจทก์ซึ่งมีการทำกันมาหลายครั้งแล้ว ย่อมถือว่าโจทก์ยินยอมให้จำเลยเอาผ้าของโจทก์ไว้พอกย้อม อันเป็นลักษณะของตัวการที่ต้องรับผิดชอบในการกระทำของตัวแทนของตนด้วย

ประเด็นในส่วนที่เกี่ยวกับทรัพย์สินที่ครองเป็นของผู้อื่นนี้ยังมีข้อที่น่าพิจารณาอีกประการหนึ่งคือ ในกรณีทรัพย์สินที่ยึดหน่วงมีเจ้าของร่วมหลายราย หากเจ้าของร่วมคนใดคนหนึ่งมีหนี้อันเป็นคุณเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ครอบครอง เช่น ได้ทำการซ่อมแซมหรือบำรุงรักษาทรัพย์สินนั้น จึงเป็นปัญหาว่าเจ้าของร่วมดังกล่าวจะมีสิทธิยึดหน่วงเหนือทรัพย์สินนั้นที่จะใช้อ้างต่อเจ้าของร่วมคนอื่นได้หรือไม่

ในประเด็นปัญหาดังกล่าวหากพิจารณาบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 4 ลักษณะ 2 หมวด 3 ว่าด้วยกรรมสิทธิ์ กรรมสิทธิ์รวมถือเป็นสิทธิที่แบ่งแยกไม่ได้ ดังนั้นการที่เจ้าของร่วมคนหนึ่งจะใช้สิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินนั้น จึงเท่ากับเป็นการใช้สิทธิยึดหน่วงในทรัพย์สินของตนเองด้วย ซึ่งเป็นการขัดต่อหลักเกณฑ์ที่ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงจะยึดหน่วงทรัพย์สินของตนเองไม่ได้ดังกล่าวในข้างต้น ดังนั้นในกรณีดังกล่าวเจ้าของร่วมจึงต้องใช้สิทธิฟ้องร้องกันต่างหากตามแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1362, 1365, 1366 เท่านั้น จะอ้างสิทธิยึดหน่วงเหนือทรัพย์สินไว้แต่เพียงคนเดียวในระหว่างที่ยังไม่ได้แบ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินกันนั้นไม่ได้

4.1.1.3 ประเภทของทรัพย์สินที่สามารถยึดหน่วงได้

เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 241 ใช้ถ้อยคำว่า “ทรัพย์สิน” ซึ่งเมื่อพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายในลักษณะทรัพย์ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 138 บัญญัติว่า “ทรัพย์สิน” หมายความรวมทั้งทรัพย์และวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่ง

อาจมีราคาและอาจถือเอาได้” จากบทนิยามดังกล่าวสามารถอธิบายความหมายของคำว่า “ทรัพย์สิน” ได้ดังนี้⁷

1) วัตถุที่มีรูปร่าง อันได้แก่ สิ่ง que เห็นได้ด้วยตา จับต้องสัมผัสได้ เช่น โตะ เก้าอี้ บ้านเรือน รถ เรือ ม้า ลา เป็นต้น

2) วัตถุไม่มีรูปร่าง อันได้แก่ สิ่ง que มองไม่เห็นได้ด้วยตา จับต้องสัมผัสไม่ได้ เช่น แก๊ส กำลังแรงแห่งธรรมชาติ พลังน้ำตก พลังปรมาณู เป็นต้น และยังได้แก่ทรัพย์สินและสิทธิต่าง ๆ อันเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์สิน ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 139 และ 140 ด้วย แต่ทรัพย์สินและสิทธิต่าง ๆ ที่จะเป็นทรัพย์สินนี้จะต้องเป็นทรัพย์สินและสิทธิที่กฎหมายไทยรับรองแล้ว เช่น กรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง ภารจำยอม สิทธิอาศัย สิทธิเก็บกิน สิทธิเหนือพื้นดิน ภารติดพันในอสังหาริมทรัพย์ จำน่า จำนอง ลิขสิทธิ์ (ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521) สิทธิในเครื่องหมายการค้า (ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534) สิทธิบัตร (ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522) ส่วนสิทธิในชื่อเสียงแห่งธุรกิจ (business goodwill) แม้จะได้รับการรับรองจากกฎหมายต่างประเทศ แต่ขณะนี้ยังไม่มืกฎหมายไทยรับรองจึงไม่ถือว่าเป็นทรัพย์สิน (ตามนัยคำพิพากษาฎีกา 837/2507 และ 1165/2473)

3) ทั้งวัตถุที่มีรูปร่างและไม่มีรูปร่างดังกล่าวจะต้องเป็นสิ่งที่อาจมีราคาและอาจถือเอาได้

อาจมีราคาได้ หมายถึง มีคุณค่าในตัวของสิ่งนั้นเอง (ตรงกับ value ในภาษาอังกฤษมีใช้ราคาที่ตรงกับ price ในภาษาอังกฤษ) สิ่งบางอย่างอาจซื้อขายด้วยราคามีได้ แต่อาจมีคุณค่าเพื่อประโยชน์ในการใช้สอยทางเศรษฐกิจ หรือประโยชน์ทางจิตใจ

อาจถือเอาได้ หมายถึงอาการเข้าหวงกันไว้เพื่อตนเองไม่จำเป็นต้องเข้ายึดถือ จับต้องได้จริงจัง หรืออำนาจที่จะครอบครองไว้เพื่อประโยชน์ ของตัวเอง

⁷ บัญญัติ สุชีวะ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยลักษณะทรัพย์สิน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท กรุงสยามพรีนติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2535), หน้า 1-6.

จากคำอธิบายความหมายของ “ทรัพย์สิน” ตามมาตรา 138 ดังกล่าว ทรัพย์สินที่สามารถมีสิทธิยึดหน่วงได้ตามมาตรา 241 จึงมีความหมายที่กว้างมากซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับบทบัญญัติมาตรา 295 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นอันเป็นที่มาของมาตรา 241 ใช้คำว่า “Thing” ซึ่งมาตรา 85 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นได้ให้ความหมายของคำว่า “Thing” ไว้ว่า “A thing in this Code denotes a material (corporeal) thing” ซึ่งหมายถึง วัตถุที่มีรูปร่างเท่านั้น วัตถุไม่มีรูปร่างเช่น สิทธิประเภทต่าง ๆ จึงไม่อยู่ในความหมายของ “Thing” ที่จะใช้สิทธิยึดหน่วงได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น

ส่วนตามประมวลกฎหมายแพ่งสวิสมาตรา 895 กำหนดให้สิทธิยึดหน่วงมีได้เฉพาะสังหาริมทรัพย์หรือหลักทรัพย์ “movable chattels or securities” เท่านั้น ทรัพย์สินที่สามารถใช้สิทธิยึดหน่วงได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งสวิสจึงไม่รวมถึงอสังหาริมทรัพย์

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติกฎหมายของทั้งสองประเทศดังกล่าวจะเห็นได้ว่าความหมายของทรัพย์สินที่สามารถใช้สิทธิยึดหน่วงได้ตามมาตรา 241 มีความหมายที่กว้างกว่าทรัพย์สินที่สามารถใช้สิทธิยึดหน่วงได้ตามกฎหมายญี่ปุ่นและกฎหมายสวิส กล่าวคือจะมีความหมายรวมทั้งวัตถุที่มีรูปร่างและไม่มีรูปร่างรวมอยู่ด้วย อย่างไรก็ตามในการพิจารณาประเภทของทรัพย์สินที่สามารถใช้สิทธิยึดหน่วงได้ตามมาตรา 241 ดังกล่าว ในทางปฏิบัติจะไม่สามารถใช้ได้อย่างกว้างโดยทั่วไปดังกล่าวแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะจะต้องพิจารณาถึงความสามารถในการครอบครองทรัพย์สินของเจ้าหนี้ด้วย การครอบครองทรัพย์สินถือเป็นสาระสำคัญของการเกิดสิทธิยึดหน่วงดังกล่าวในข้อ 4.1.1 ข้างต้น ดังนั้นทรัพย์สินใดที่เจ้าหนี้ไม่สามารถครอบครองได้ สิทธิยึดหน่วงก็ไม่อาจมีหรือเกิดขึ้นได้เช่นเดียวกัน ในที่นี้ผู้เขียนขอพิจารณาแบ่งประเภทของทรัพย์สินที่อาจมีสิทธิยึดหน่วงได้โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) ทรัพย์สินที่มีรูปร่าง

ทรัพย์สินที่มีรูปร่างหรือทรัพย์โดยทั่วไปหมายถึงสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ โดยสภาพของทรัพย์สินดังกล่าวเป็นสิ่งที่เจ้าหนี้สามารถยึดถือหรือครอบครองได้ เจ้าหนี้จึงสามารถมีสิทธิยึดหน่วงได้ และไม่จำกัดเฉพาะทรัพย์สินที่เป็นสังหาริมทรัพย์เท่านั้น ทรัพย์สินที่เป็นที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์อย่างอื่นก็สามารถมีสิทธิยึดหน่วงได้ เช่น ผู้ครอบครองที่ดินโดยสุจริตและมีหนี้อันเป็นคุณโดยมูลลามาภิควรได้เพราะได้ออกค่าใช้จ่ายหรือลงทุนทำให้ราคาที่ดินเพิ่มขึ้นตามมาตรา 417 ก็สามารถยึดหน่วงที่ดินนั้นไว้จนกว่าเจ้าของที่ดินจะชดใช้ค่าใช้

จ่ายดังกล่าวได้⁸ หรือผู้ซื้อซึ่งได้ครอบครองที่ดินตามสัญญาจะซื้อจะขายย่อมมีสิทธิยึดหน่วงที่ดินนั้นไว้จนกว่าผู้จะขายโอนกรรมสิทธิ์ให้ได้ เป็นต้น สิทธิยึดหน่วงจึงสามารถใช้ได้กับทรัพย์สินที่เป็นวัตถุ มีรูปร่างทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์

2) สิทธิ

โดยทั่วไปคำว่า “สิทธิ” เป็นคำที่มีความหมายกว้าง ในที่นี้ ผู้เขียนหมายถึง สิทธิที่เกี่ยวกับทรัพย์สินเท่านั้น ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ทรัพย์สินสิทธิและบุคคลสิทธิ สิทธิทั้งสองประเภทนี้บางอย่างถือเป็นทรัพย์สินบางอย่างไม่ถือเป็นทรัพย์สิน ทรัพย์สินสิทธิ ที่ถือว่าเป็นทรัพย์สิน เช่น กรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง สิทธิอาศัย สิทธิเก็บกิน ภาระจำยอม สิทธิจำนอง สิทธิจำนำ เป็นต้น ส่วนบุคคลสิทธิหรือสิทธิเรียกร้องที่ถือว่าเป็น ทรัพย์สิน เช่น สิทธิการเช่าตึกแถว (คำพิพากษาฎีกาที่ 2253/2534) สิทธิการเช่าเครื่องโทรศัพท์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 349/2537) เป็นต้น

ผู้เขียนเห็นว่าแม้สิทธิดังกล่าวแม้จะอยู่ในความหมายของการเป็นทรัพย์สินตามมาตรา 138 แต่ก็ยังเป็นทรัพย์สินที่เจ้าหน้าที่ไม่สามารถยึดถือหรือครอบครองได้ สิทธิดังกล่าวจึงไม่เป็นทรัพย์สินที่เจ้าหน้าที่สามารถมีสิทธิยึดหน่วงได้

3) สิทธิซึ่งมีตราสาร

ทรัพย์สินจำพวกสิทธิซึ่งมีตราสารตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้แก่ ใบตราส่ง ใบประทวนสินค้า ตั๋วเงิน และใบหุ้น เป็นต้น ทรัพย์สินเหล่านี้เมื่อพิจารณาตามกฎหมายว่าด้วยจำนำ ถือเป็นทรัพย์สินที่ผู้จำนำสามารถส่งมอบให้แก่ผู้รับจำนำได้ จึงสามารถจำนำเพื่อเป็นประกันหนี้ได้ อย่างไรก็ตามเนื่องจากลักษณะของทรัพย์สินจำพวกสิทธิซึ่งมีตราสารดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับสิทธิและหน้าที่ของบุคคลภายใต้หน้าที่เกี่ยวข้องกับตราสารนั้นด้วย การจำนำทรัพย์สินดังกล่าวจึงต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามที่บัญญัติไว้ในป.พ.พ.มาตรา 750-753 แล้วแต่กรณี มิฉะนั้นการจำนำทรัพย์สินดังกล่าวอาจเป็นโมฆะหรือไม่สามารถยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ต่อบุคคลภายนอกได้

⁸ ม.ร.ว. เสณีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2 (ภาคจบบริบูรณ์) หน้า 791.

⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 253/2497 (ประชุมใหญ่), 1313/2522, 1123/2525 และ 3187/2532

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในเรื่องสิทธิยึดเหนี่ยวจะเห็นได้ว่าไม่มีบทบัญญัติมาตราใดกำหนดถึงเรื่องการยึดเหนี่ยวทรัพย์สินดังกล่าวไว้แต่อย่างใด ผู้เขียนเห็นว่าทรัพย์สินจำพวกสิทธิซึ่งมีตราสารนั้นเป็นทรัพย์สินที่เจ้าหนี้สามารถยึดถือครอบครองได้เช่นเดียวกับการที่ผู้จำนำสามารถส่งมอบทรัพย์สินดังกล่าวให้แก่ผู้รับจำนำได้ตามหลักเกณฑ์ในเรื่องจำนำ นอกจากนี้บทบัญญัติในเรื่องสิทธิยึดเหนี่ยวก็ไม่ได้ห้ามหรือกำหนดแบบของการทำนิติกรรมในส่วนที่เกี่ยวกับการยึดเหนี่ยวทรัพย์สินดังกล่าวไว้แต่ประการใด ดังนั้นหากข้อเท็จจริงปรากฏว่าเจ้าหนี้มีหนี้ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินดังกล่าวเจ้าหนี้ก็สามารถมีสิทธิยึดเหนี่ยวได้ ดังตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาดังต่อไปนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1725/2528 เจ้าหนี้ได้ออกเงินชำระหนี้ค่าซื้อหุ้นแทนจำเลยไปในฐานะเป็นตัวแทนซื้อหุ้นให้จำเลยในตลาดหลักทรัพย์ เจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิยึดเหนี่ยวไปหุ้นเหล่านั้น อันตกอยู่ในความครอบครองของเจ้าหนี้ไว้ได้จนกว่าจะได้รับเงินบรรดาค้างชำระแก่ตนเพราะการเป็นตัวแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 819

จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวแม้เป็นคำพิพากษาในเรื่องสิทธิยึดเหนี่ยวอันเกิดจากบทบัญญัติเฉพาะเรื่องคือสิทธิยึดเหนี่ยวของตัวแทนตามมาตรา 819 แต่โดยผลของคำพิพากษาดังกล่าวย่อมจะแสดงให้เห็นว่าสิทธิซึ่งมีตราสารเป็นทรัพย์สินที่เจ้าหนี้สามารถครอบครองและมีสิทธิยึดเหนี่ยวได้หากเข้าหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้

4.1.2 ต้องมีหนี้อันเป็นคุณประโยชน์เกี่ยวกับทรัพย์สินที่ครอบครอง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 241 บัญญัติว่า “.....มีหนี้อันเป็นคุณประโยชน์แก่ตนเกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งครอง” อันหมายถึงเจ้าหนี้ต้องมีหนี้และหนี้นั้นมีความเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่ครอบครอง ซึ่งผู้เขียนขอแยกพิจารณาดังนี้

4.1.2.1 ความหมายของการมีหนี้อันก่อให้เกิดสิทธิยึดหน่วง

กล่าวโดยทั่วไปองค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางหนี้ จะต้องประกอบไปด้วยหลักเกณฑ์ 3 ประการ¹⁰ ดังนี้

1) ต้องมีบุคคล 2 ฝ่าย คือ เจ้าหนี้และลูกหนี้
 2) ต้องมีวัตถุแห่งหนี้ ซึ่งอาจแยกออกได้เป็น 3 ประการ คือ การกระทำ การละเว้นการกระทำและการโอนทรัพย์สิน วัตถุแห่งหนี้จะต้องมีความเป็นไปได้ อาจกำหนดแน่นอนได้ และต้องชอบด้วยกฎหมาย หนี้ที่มีวัตถุแห่งหนี้เป็นการพันวิสัยอาจเป็นผลให้หนี้นั้นเป็นโมฆะหรือไม่อาจบังคับกันได้ วัตถุแห่งหนี้ที่ไม่แน่นอนก็อาจทำให้หนี้เป็นโมฆะได้เช่นกัน แต่ไม่จำเป็นที่วัตถุแห่งหนี้จะต้องแน่นอนตั้งแต่ในตอนแรกที่ก่อหนี้ อาจมีการระบุวิธีการที่จะกำหนดวัตถุแห่งหนี้ไว้ก่อนก็ได้ หนี้ที่มีวัตถุไม่ชอบด้วยกฎหมายย่อมเป็นโมฆะเสมอ และไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่ฝ่ายใดที่จะเรียกร้องต่อกันได้เลย

3) ต้องมีความผูกพันทางกฎหมาย หมายถึง ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ต้องมีความผูกพันในทางหนี้ ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้จากสัญญา ละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลามมิควรรได้ หรือโดยบทบัญญัติพิเศษของกฎหมาย เมื่อเกิดขึ้นหนี้นั้นย่อมคงมีอยู่ตราบเท่าที่ยังมิได้ถูกยกเลิกเพิกถอนหรือระงับไป หนี้ที่เกิดขึ้นโดยสัญญาอาจถูกยกเลิกเพราะมีการบอกล้างโมฆียะกรรม หรือมีการเลิกสัญญา หนี้โดยทั่ว ๆ ไป อาจระงับไปด้วยการชำระหนี้ หรือระงับไปด้วยเหตุ อย่างอื่นซึ่งมีผลเสมือนการชำระหนี้ เช่น มีการปลดหนี้ หักกลบหนี้ แปลงหนี้ใหม่ หนี้เคลื่อนกลิ้งกัน มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน นอกจากนี้หนี้อาจสิ้นสุดลงโดยเงื่อนไข เงื่อนไขเวลา หรือเพราะขาดอายุความก็ได้

เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติหลักทั่วไปเกี่ยวกับสิทธิยึดหน่วงไว้ในเรื่องหนี้ สิทธิยึดหน่วงจึงเป็นผลแห่งหนี้ประการหนึ่งซึ่งหมายถึงจะต้องมีหนี้ประธานตามหลักเกณฑ์องค์ประกอบของหนี้ดังกล่าวในข้างต้นเกิดขึ้นก่อน หากหนี้ที่เป็นประธานไม่เกิดขึ้นหรือได้ระงับไปแล้ว สิทธิยึดหน่วงก็ย่อมไม่เกิดหรือระงับไปด้วยเช่นเดียวกัน เช่น ทำสัญญาขายฝากที่ดินกันเองโดยมิได้จดทะเบียนยอมเป็นโมฆะ แม้ผู้ซื้อฝากจะได้เข้าครอบครองที่ดินแล้ว ก็ไม่มีสิทธิยึดหน่วง¹¹ หรือสัญญาซื้อขายที่ดินที่เป็นโมฆะแม้ผู้ซื้อจะชำระราคาแล้ว เมื่อผู้ขายฟ้อง

¹⁰ โสภณ รัตนากร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป, หน้า 35-36.

¹¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 1649/2511

เรียกที่ดินคืน ผู้ซื้อก็ต้องคืนให้จะยึดหนองไว้สำหรับราคาที่ดินที่ตนชำระไปแล้วไม่ได้¹² เป็นต้น ซึ่งในกรณีหลังนี้ผู้ขายจะต้องคืนราคาที่ดินให้แก่ผู้ซื้อฐานลามิควรรได้ อันถือเป็นมูลหนี้อีกอย่างหนึ่ง ผู้เขียนเห็นว่า ผู้ซื้ออาจอ้างสิทธิยึดหนองโดยไม่ยอมส่งมอบที่ดินให้แก่ผู้ขายจนกว่าผู้ขายจะได้อำนาจราคาแห่งที่ดินคืนได้โดยอ้างมูลหนี้ลามิควรรว่ามีความเกี่ยวข้องกับที่ดินที่ตนถือครองอยู่¹³

นักนิติศาสตร์ท่านหนึ่งได้ตั้งข้อสังเกตว่าหนี้ตามมาตรา 241 จะหมายถึงหนี้ที่มีวัตถุแห่งหนี้เป็นเงินเท่านั้น หรือวัตถุแห่งหนี้เป็นอย่างอื่นเช่น หนี้ที่ต้องโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ครอบครองด้วย โดยให้เหตุผลที่น่าจะหมายถึงหนี้ที่มีวัตถุแห่งหนี้เป็นเงินเพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 245 บัญญัติว่า “ผู้ทรงสิทธิยึดหนองจะเก็บดอกผลแห่งทรัพย์สินที่ยึดหนองไว้และจัดสรรเอาไว้เพื่อการชำระหนี้แก่ตนก่อนเจ้าหนี้คนอื่นก็ได้” และวรรคสองบัญญัติว่า “ดอกผลเช่นว่านี้จะต้องจัดสรรเอาชำระดอกเบี้ยแห่งหนี้้นก่อน ถ้ายังมีเหลือให้จัดสรรใช้ต้นเงิน” ความในวรรคหนึ่งเจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิยึดหนองมีบุริมสิทธิเหนือดอกผลของทรัพย์สินนั้น ซึ่งบุริมสิทธิมิได้เฉพาะหนี้เงิน และความในวรรคสองก็บัญญัติชัดว่า ชำระดอกเบี้ยก่อนแล้วจึงชำระต้นเงินซึ่งเป็นหนี้เงิน นอกจากนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 193/27 (มาตรา 189 เดิม) บัญญัติว่า “ผู้รับจำนอง ผู้รับจำนำ ผู้ทรงสิทธิยึดหนอง หรือผู้ทรงบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ของตนได้ยึดถือไว้ ยังคงมีสิทธิบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จำนอง จำนำ หรือที่ได้ยึดถือไว้ แม้ว่าสิทธิเรียกร้องส่วนที่เป็นประธานจะขาดอายุความแล้วก็ตาม แต่จะใช้สิทธินั้นบังคับให้ชำระดอกเบี้ยที่ค้างย้อนหลังเกินห้าปีขึ้นไปไม่ได้” ซึ่งแสดงชัดว่าหนี้ที่จะใช้สิทธิบังคับจากทรัพย์สินที่ยึดถือ นั้นเป็นหนี้เงินจึงห้ามคิดดอกเบี้ยเกินห้าปี¹⁴

อย่างไรก็ตามข้อสังเกตดังกล่าว ได้ถูกโต้แย้งโดยคำพิพากษาฎีกาที่วินิจฉัยกรณีผู้ซื้อซึ่งได้ครอบครองที่ดินหรือบ้านตามสัญญาจะซื้อจะขาย มีสิทธิยึดหนองที่ดินหรือบ้านไว้จนกว่าผู้จะขายจะโอนกรรมสิทธิ์ให้ตามสัญญา ซึ่งหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าวเป็นหนี้ที่จะต้องโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตามสัญญามิใช่หนี้เงินแต่อย่างใด

¹² คำพิพากษาฎีกาที่ 818/2491

¹³ โปรดดูความเห็นของนายเรน กาโช ในรายงานประชุมกรรมการร่างกฎหมายในภาคผนวก ข. หน้า 143

¹⁴ พจน ปุชปาคม, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย คำประกันจำนอง จำนำ สิทธิยึดหนองและบุริมสิทธิ, หน้า 399.

กล่าวโดยสรุปในเรื่องนี้คือสิทธิยึดเหนี่ยวจะเกิดขึ้นได้ต้องมีหนี้ประธานเกิดขึ้นก่อน อันหมายถึงต้องมีความสัมพันธ์ในทางหนี้ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ ต้องมีวัตถุประสงค์แห่งหนี้ซึ่งอาจเป็นเรื่องกระทำการ งดเว้นกระทำการ หรือการโอนทรัพย์สิน และต้องมีความผูกพันในทางกฎหมายหรือมีมูลแห่งหนี้ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ซึ่งอาจเกิดจาก นิติกรรม สัญญา ละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิควรได้ หรือโดยบทบัญญัติพิเศษของกฎหมายก็ได้ หากไม่มีหนี้ประธานหรือหนี้ประธานได้ระงับไปแล้ว สิทธิยึดเหนี่ยวก็ไม่อาจเกิดหรือระงับตามไปด้วย

4.1.2.2 ความหมายของหนี้ที่ถึงกำหนดชำระ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 241 วรรคแรกตอนท้ายบัญญัติว่า “... แต่ความที่กล่าวมานี้ท่านมิให้ใช้บังคับ เมื่อหนี้นั้นยังไม่ถึงกำหนด” ซึ่งหมายความว่า สิทธิยึดเหนี่ยวจะไม่เกิดขึ้นหากหนี้นั้นยังไม่ถึงกำหนดชำระ

ประเด็นปัญหาว่าหนี้จะถึงกำหนดชำระเมื่อใดนั้นย่อมเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 203* ซึ่งหมายถึงหากมีข้อตกลงกำหนดเวลาชำระหนี้กันไว้ก็เป็นไปตามข้อตกลงนั้น แต่หากไม่ได้ตกลงกันไว้ หรือไม่อาจจะอนุমানการจากพฤติการณ์ทั้งปวงได้ ในกรณีเช่นนี้เจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้โดยพลัน และโดยผลแห่งบทบัญญัติมาตรา 203 ดังกล่าวนี้อเอง กรณีหนี้ที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระตามมาตรา 241 วรรคแรกตอนท้ายจึงมีได้แต่เฉพาะในกรณีที่มีการตกลงเกี่ยวกับกำหนดเวลาการชำระหนี้ของลูกหนี้ไว้เป็นอย่างอื่นเท่านั้น

ตัวอย่าง เช่น ก. เอรารถยนต์มาให้ ข. ช่อมโดยมีกำหนดเวลาชำระค่าจ้างกันในวันที่ 30 เมษายน แม้ ข. จะช่อมเสร็จก่อนวันที่ 15 เมษายน หนี้ก็ยังไม่ถึงกำหนดที่ ข. จะเรียกเอาค่าจ้างได้ จึงไม่มีสิทธิยึดเหนี่ยวรถยนต์ไว้ เมื่อ ก. มาขอรับเอาไป ข. จะไม่ยอมให้โดยจะกักเอาไว้รอให้ถึงกำหนดชำระในวันที่ 30 เมษายน ไม่ได้ ทั้งนี้ฝ่าย ก. ย่อมจะเรียกให้ ข. ชำระ

* มาตรา 203 ถ้าเวลาอันจะถึงชำระหนี้นั้นมีได้กำหนดลงไว้หรือจะอนุমানจากพฤติการณ์ทั้งปวงก็ไม่ได้ไซ้ ท่านว่าเจ้าหนี้อย่อมจะเรียกให้ชำระหนี้ได้โดยพลัน และฝ่ายลูกหนี้ก็ย่อมจะชำระหนี้ของตนได้โดยพลันดุจกัน

ถ้าได้กำหนดเวลาไว้ แต่หากกรณีที่เป็นที่สงสัย ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเจ้าหนี้จะเรียกให้ชำระหนี้ก่อนถึงเวลานั้นหาได้ไม่ แต่ฝ่ายลูกหนี้จะชำระหนี้ก่อนกำหนดก็ได้

หนี้โดยการส่งมอบรถยนต์เมื่อใดก็ได้ตามมาตรา 203 เพราะมิได้มีการตกลงเกี่ยวกับกำหนดเวลา การชำระหนี้ของ ข. ไว้และเมื่อ ก. ใช้สิทธิเรียกเอารถยนต์ไปจากการครอบครองของ ข. แล้วต่อมา ภายหลังเมื่อหนี้ของ ข. ถึงกำหนดชำระในวันที่ 30 เมษายน ข. จะไปยึดเอารถยนต์มาจาก ก. ก็ ไม่ได้ เพราะสิทธิยึดหน่วงจะเกิดมิได้ก็ต่อเมื่อมีการครอบครองทรัพย์สินเท่านั้น

แต่หาก ก. ไม่มารับเอารถยนต์โดยปล่อยให้อยู่ในความครอบครองของ ข. จนถึงวันที่ 30 เมษายน เช่นนี้ ข. ย่อมสามารถใช้สิทธิยึดหน่วงรถยนต์เอาไว้เพื่อให้ใช้ค่าจ้างได้

อย่างไรก็ตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวมีข้อยกเว้น คือ ในกรณีที่ลูกหนี้เป็นคน มีหนี้สินล้นพ้นตัว แม้หนี้จะยังไม่ถึงกำหนดชำระเจ้าหนี้ก็สามารถอ้างสิทธิยึดหน่วงได้ ทั้งนี้เป็นไป ตามบทบัญญัติมาตรา 243 ซึ่งบัญญัติว่า “...ในกรณีที่ลูกหนี้เป็นคนสินล้นพ้นตัวไม่สามารถใช้หนี้ เจ้าหนี้มีสิทธิจะยึดหน่วงทรัพย์สินไว้ได้แม้ทั้งที่ยังไม่ถึงกำหนดเรียกร้อง ถ้าการที่ลูกหนี้ไม่สามารถ ใช้หนี้หนี้ได้เกิดเป็นขึ้นหรือรู้ถึงเจ้าหนี้ต่อภายหลังเวลาที่ได้ส่งมอบทรัพย์สินไว้แล้ว ถึงแม้ว่าจะไม่สม กับลักษณะที่เจ้าหนี้รับภาระในมูลหนี้ไว้เดิม หรือไม่สมกับคำสั่งอันลูกหนี้ได้ให้ไว้ก็ดี เจ้าหนี้ก็อาจ ใช้สิทธิยึดหน่วงได้” อย่างไรก็ตามการที่ลูกหนี้ตกเป็นหนี้สินล้นพ้นตัวไม่สามารถใช้หนี้ได้ตาม บทบัญญัติดังกล่าวจะต้องเกิดขึ้นหรือรู้ถึงเจ้าหนี้ภายหลังจากเวลาที่ได้ส่งมอบทรัพย์สินแล้วเท่านั้น หากเจ้าหนี้ได้รู้ก่อนหรือขณะส่งมอบทรัพย์สิน ย่อมถือว่าเจ้าหนี้ได้ยอมเสี่ยงเข้าติดต่อกับลูก หนี้เองจึงอ้างสิทธิยึดหน่วงไม่ได้

ข้อยกเว้นตามมาตรา 243 ดังกล่าวนี้อาจมีลักษณะทำนองเดียวกับหลักทั่วไป ในมาตรา 193 (1) ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีดังต่อไปนี้ ฝ่ายลูกหนี้จะถือเอาประโยชน์แห่งเงื่อนไข เวลา เริ่มต้น หรือเงื่อนไขสิ้นสุดมิได้ (1) ลูกหนี้ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดตามกฎหมายว่า ด้วยล้มละลาย...” บทบัญญัตินี้ดังกล่าวกำหนดไม่ให้ลูกหนี้ถือเอาประโยชน์แห่งเงื่อนไขเวลาเมื่อลูก หนี้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนล้มละลาย อย่างไรก็ตามหลักเกณฑ์ทั่วไปตามมาตรา 193(1) ดังกล่าวมี ความแตกต่างกับกรณีตามมาตรา 243 กล่าวคือในกรณีเรื่องสิทธิยึดหน่วง ลูกหนี้ไม่ต้องถึงขนาด ให้ต้องถูกศาลพิพากษาว่าเป็นผู้ล้มละลายตามกฎหมายล้มละลาย เพียงแต่มีพฤติการณ์ว่าลูกหนี้ ตกเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวไม่สามารถใช้หนี้ได้ เจ้าหนี้ก็สามารถใช้สิทธิยึดหน่วงได้แล้ว แม้หนี้ นั้น จะยังไม่ถึงกำหนดชำระก็ตาม

4.1.2.3 ลักษณะความเกี่ยวข้องระหว่างหนี้กับทรัพย์สินที่ครอง

สิทธิยึดหน่วงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีข้อจำกัดอยู่เฉพาะหนี้ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติมาตรา 241 ซึ่งใช้ถ้อยคำว่า “.....มีหนี้อันเป็นคุณประโยชน์แก่ตนเกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งครอง” อันหมายถึงต้องมีความเกี่ยวข้องระหว่างหนี้กับทรัพย์สินที่ครอบครอง ความเกี่ยวข้องระหว่างหนี้กับทรัพย์สินตามมาตรา 241 อาจเป็นกรณีที่เจ้าหนี้รับจ้างกระทำการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ได้รับไว้โดยเจ้าหนี้ได้ใช้แรงงาน ฝีมือ หรือค่าใช้จ่ายลงในทรัพย์สินนั้น เช่น เจ้าหนี้ผู้รับทรัพย์ไว้แก้ไข ซ่อมแซม ดัดแปลง ปรับปรุง ตกแต่ง ต่อเติม หรือทำเป็นสิ่งของขึ้นทำให้มีหนี้ซึ่งลูกหนี้จะชำระให้แก่เจ้าหนี้เป็นค่าจ้าง ค่าอุปกรณ์ หรือค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่จำเป็น หรือกรณีที่บุคคลเก็บได้ทรัพย์สินหายมีหน้าที่ต้องแจ้งแก่เจ้าของและต้องเก็บรักษาทรัพย์สินไว้จนกว่าจะส่งมอบอาจมีค่าใช้จ่ายเพื่อการดังกล่าว ผู้เก็บทรัพย์สินได้ก็ย่อมเป็นเจ้าหนี้สำหรับค่าใช้จ่ายนั้น ตลอดจนการซื้อขายทรัพย์ก็ถือได้ว่าราคาทรัพย์เป็นหนี้ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์ที่ขาย¹⁵

จะเห็นได้ว่าความเกี่ยวข้องระหว่างหนี้กับทรัพย์สินสามารถใช้ได้อย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตามในการวินิจฉัยหลักเกณฑ์ความเกี่ยวข้องระหว่างหนี้กับทรัพย์สินดังกล่าวในบางกรณีก็ยังมีข้อโต้แย้งอยู่บ้างดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 178/2526 โจทก์นำรถคันพิพาทมาให้จำเลยซ่อม โดยตกลงจะชำระค่าซ่อมรถคันพิพาทพร้อมกับค่าซ่อมรถคันก่อนตั้งนี้หนี้อันเป็นคุณประโยชน์แก่จำเลยเกี่ยวกับรถคันพิพาทที่อยู่ในครอบครองของจำเลยคือหนี้ค่าซ่อมรถที่โจทก์ค้างชำระอยู่ทั้งหมด จำเลยจึงมีสิทธิยึดหน่วงรถคันพิพาทไว้สำหรับค่าซ่อมรถคันก่อนที่โจทก์รับรถไปแล้วด้วย ไม่ใช่เฉพาะค่าซ่อมรถคันที่ยึดไว้เท่านั้น

¹⁵ ไสภณ รัตนากร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป, หน้า 277.

คำพิพากษาฎีกาดังกล่าวศาสตราจารย์จิตติ ติงศภักดิ์ ได้หมายเหตุไว้

ดังนี้

“...ที่จะเอาหนี้ค่าช่อมรดกครั้งแรกมารวมกับค่าช่อมรดกค้ำหลังแล้วอ้างว่าเป็นหนี้เกี่ยวกับมรดกค้ำหลังได้ก็เห็นจะไม่มีทางอื่นนอกจากได้มีการแปลงหนี้ใหม่โดยเอาหนี้เดิมมารวมเป็นหนี้ค่าช่อมรดกค้ำใหม่ให้เป็นหนี้ใหม่แต่รายเดียว ซึ่งเป็นจำนวนค่าช่อมรดกทั้งสองค้ำ ข้อเท็จจริงเฉพาะตอนนี้ศาลฟังว่า โจทก์ “ตกลงชำระค่าช่อมรดกค้ำพิพาทพร้อมค่าช่อมรดกค้ำก่อนให้จำเลย” ข้อเท็จจริงที่ฟังดังนี้ดูก็ไม่ชัดเจนว่าเป็นการรวมค่าจ้างช่อมรดกทั้ง 2 ค้ำเป็นหนี้รายเดียวกันขึ้นใหม่ หรือเป็นแต่เพียงกำหนดเวลาชำระหนี้เดิมขึ้นอีกพร้อมกับค่าช่อมรดกค้ำใหม่ ถ้าเป็นการรวมหนี้เดิมเข้ากับค่าจ้างช่อมรดกค้ำใหม่เป็นหนี้ใหม่รายเดียวก็เป็นการแปลงหนี้ใหม่ หนี้เดิมระงับไป เกิดหนี้ใหม่ขึ้นแทน และศาลถือว่าจำนวนหนี้ทั้งหมดเกี่ยวกับมรดกที่จำเลยรับจ้างช่อมใหม่ในข้อนี้ยังเป็นปัญหาอยู่ว่าจะเอาหนี้เดิมที่ไม่เกี่ยวกับมรดกค้ำใหม่มาผูกพันเป็นหนี้เกี่ยวกับมรดกค้ำใหม่ให้เกิดสิทธิยึดหน่วงขึ้นได้หรือไม่ เพราะความจริงค่าช่อมรดกค้ำใหม่เฉพาะที่เกี่ยวกับมรดกค้ำใหม่เท่านั้นที่เป็นหนี้เกี่ยวกับมรดกค้ำใหม่ค่าช่อมรดกค้ำแรกไม่เกี่ยวกับมรดกค้ำใหม่จะตกลงกันอย่างไรก็เป็นเรื่องของความตกลง ไม่ใช่สภาพแห่งหนี้เกี่ยวกับมรดกค้ำใหม่ ยิ่งถ้าถือเป็นการเปลี่ยนกำหนดเวลาชำระหนี้เดิมเข้าด้วยแล้ว ก็ไม่ใช่เปลี่ยนสาระสำคัญของหนี้ไม่เป็นการแปลงหนี้ด้วยซ้ำไป

นอกจากนี้ น่าจะคิดด้วยว่าถ้าเป็นการแปลงหนี้ใหม่ หากหนี้เดิมมีบุคคลภายนอกค้ำประกันไว้ ประกันย่อมจะระงับสิ้นไปตามหนี้เดิมที่ระงับไปเพราะแปลงหนี้ใหม่ หรือถ้าหนี้เดิมเป็นเงินกู้เอามาตกลงชำระพร้อมกับค่าจ้างช่อมรดกค้ำหลัง จะกลายเป็นหนี้เกี่ยวกับมรดกค้ำหลังขึ้นมาได้อย่างไร ศาลจะยอมให้ผู้กู้เดิมสืบพยานบุคคลถึงการใช้จ่ายเงินโดยไม่มีหลักฐานการใช้จ่ายเงินเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ให้ยืมตาม ม. 653 วรรค 2 หรือไม่ ข้อกฎหมายที่จะตอบปัญหาเหล่านี้คงอยู่ที่ว่า มีการแปลงหนี้ใหม่หรือไม่ ซึ่งตาม ม. 349 ต้องทำสัญญาเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของหนี้ มิใช่เพียงแต่ตกลงจะชำระหนี้เดิมพร้อมกับค่าจ้างช่อมรดกค้ำใหม่เท่านั้น อันเป็นแต่เปลี่ยนเวลาชำระหนี้ไม่ใช่สาระสำคัญของหนี้แต่ประการใด ทั้งนี้รายได้เกี่ยวกับทรัพย์ที่เจ้าหนี้ครอบครองหรือไม่ น่าจะพิจารณาตามสภาพที่เป็นจริงแห่งหนี้ ไม่ใช่เกิดจากข้อตกลงหรือแปลงหนี้ใหม่แต่ประการใด เพราะเป็นเรื่องของทรัพย์สินอันเป็นอุปกรรมแห่งหนี้ที่เจ้าหนี้จะยึดหน่วงทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้โดยสิ้นเชิง

เมื่อไม่ถือเป็นหนี้รายเดียวจึงเป็นกรณีตาม ม. 328 โจทก์ชำระหนี้รายช่อมรดกค้ำใหม่ จำเลยไม่รับชำระหนี้โจทก์ไม่อยู่ในฐานะละเลยไม่ชำระหนี้รายช่อมรดกค้ำใหม่

อันจะถูกบังคับตาม ม. 213 ไม่ถูกบังคับใช้ค่าเสียหายตาม ม. 215 และอาจเรียกร้องเอารถของโจทก์คืนได้โดยชำระค่าซ่อมรถที่ต้องชำระตาม ม. 331 โจทก์ได้รับความเสียหายเพราะจำเลยไม่คืนรถแก่โจทก์ ได้ชื่อว่าจำเลยไม่ชำระหนี้ตาม ม. 215 ต้องใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ ความเห็นของศาลชั้นต้นคงเป็นทำนองเดียวกัน”

ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นของท่านศาสตราจารย์จิติ ติงศภักดิ์ ดังกล่าวโดยเห็นว่า หนี้อันเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่ครอบงำนั้น จะต้องเป็นหนี้รายเดียวกันกับทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ครอบครองอยู่ เมื่อข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวยังไม่อาจถือได้ว่ามีการตกลงแปลงหนี้ใหม่ จึงต้องถือว่าหนี้ค่าซ่อมรถคันใดก็ควรเกี่ยวข้องกับรถยนต์คันนั้น จำเลยจะใช้สิทธิยึดหน่วงรถยนต์คันดังกล่าว สำหรับค่าซ่อมรถยนต์คันก่อนที่โจทก์รับไปแล้วไม่ได้ นอกจากนี้หากถือว่ากรณีดังกล่าวมีการตกลงแปลงหนี้ใหม่ หนี้อันเกิดจากข้อตกลงแปลงหนี้ใหม่ดังกล่าวก็ไม่น่าจะเป็นหนี้ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่ครอบครอง ทั้งนี้เพราะสิทธิยึดหน่วงเป็นทรัพย์สินที่เกิดขึ้นโดยผลของกฎหมายเมื่อมีข้อเท็จจริงเข้าตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ดังนั้นหนี้ก่อนให้เกิดสิทธิยึดหน่วงจึงควรเป็นหนี้ที่เกิดจากสภาพความเป็นจริงแห่งหนี้นั้น ไม่ใช่หนี้ที่เกิดจากข้อตกลงหรือแปลงหนี้ใหม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 1777/2493 ผู้ว่าจ้างนำไม้มาจ้างเลื่อยเป็นคราว ๆ ตามราคา ค่าจ้างที่ตกลงกัน แล้วผู้ว่าจ้างก็รับไม้ไปเป็นคราว ๆ และชำระค่าจ้างเลื่อยให้เป็นคราว ๆ การชำระค่าจ้างเลื่อยไม้นี้ก็หาได้ชำระตามจำนวนไม้ที่รับไปแต่ละคราวนั้นไม่ ดังนี้ ต้องถือว่าหนี้อันเป็นคุณประโยชน์แก่ผู้รับจ้างเกี่ยวกับไม้ที่อยู่ในความครอบครองของผู้รับจ้างก็คือหนี้ค่าจ้างเลื่อยไม้ที่ผู้ว่าจ้างค้างชำระอยู่ทั้งหมด ฉะนั้นเมื่อผู้รับจ้างใช้สิทธิยึดหน่วงไม้ที่ผู้ว่าจ้างนำมาจ้างเลื่อยไว้จำนวนหนึ่ง ก็ต้องถือว่าสิทธิยึดหน่วงไว้สำหรับค่าจ้างเลื่อยไม้วางก่อนๆ ที่ผู้จ้างรับไปแล้วด้วย ไม่ใช่มีสิทธิยึดหน่วงเฉพาะค่าจ้างเลื่อยไม้จำนวนที่ยึดไว้เท่านั้น

คำพิพากษาฎีกาดังกล่าวท่านศาสตราจารย์โสภณ รัตนกร ได้ให้ความเห็นไว้ว่าถ้าแยกค่าจ้างเลื่อยไม้ออกเป็นคราว ๆ ค่าจ้างเลื่อยไม้คราวใดก็ควรเป็นหนี้ที่เกี่ยวข้องกับไม้ที่เลื่อยในคราวนั้น เมื่อรับไม้งวดใดไปแล้วก็ไม่มีทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับหนี้ค่าจ้างงวดนั้นอยู่ในความครอบครองของผู้รับจ้างอีก แต่หากถือว่าค่าจ้างเลื่อยไม้ทั้งหมดเป็นหนี้รายเดียวกันเกิดจากการจ้างรายเดียวกัน เพียงแต่มีการแบ่งเป็นงวดๆ ผู้รับจ้างก็ใช้สิทธิยึดหน่วงแก่ทรัพย์สินที่ครอบครอง

ส่วนไหนก็ได้จนกว่าจะได้รับชำระทั้งหมดโดยสิ้นเชิงตามมาตรา 244¹⁶ ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นของท่านศาสตราจารย์โสภณ รัตนกร ดังกล่าว โดยเห็นว่าความเกี่ยวข้องของระหว่างนี้กับทรัพย์สินที่จะก่อให้เกิดสิทธิยึดนองตามมาตรา 241 ได้นั้น ควรเป็นความเกี่ยวข้องที่เกิดจากหนี้รายเดียวกันไม่ใช่หนี้คนละราย ดังนั้นเมื่อข้อเท็จจริงตามคำพิพากษายังไม่ปรากฏชัดเจนว่ามีการจำนองซื้อขายไม่คราวเดียว จึงต้องถือว่าหนี้ันเกิดจากค่าจำนองซื้อขายไม่คราวใดก็ควรมีสิทธิยัดนองได้เฉพาะค่าจำนองซื้อขายไม่คราวนั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 253/2497 (ประชุมใหญ่), 1313/2522, 1123/2525 และ 3187/2532¹⁷ ซึ่งวินิจฉัยในทำนองเดียวกันมาโดยตลอดว่าผู้ซื้อซึ่งได้ครอบครองที่ดินหรือบ้านตามสัญญาจะซื้อขาย เป็นผู้มียึดนองตามมาตรา 241 ที่จะยึดถือที่ดินหรือบ้านไว้จนกว่าผู้จะขายจะได้โอนกรรมสิทธิ์ให้ตามสัญญา

ข้อเท็จจริงตามแนวคำพิพากษาดังกล่าวนี้เดิมท่านศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภทิพย์ ได้เขียนหมายเหตุในฐานบรรณาธิการไว้ในทำคำพิพากษาฎีกาที่ 253/2497 (ประชุมใหญ่) สรุปได้ว่าการที่ผู้ซื้อได้ครอบครองที่ดินของผู้จะขายที่ส่งมอบให้ครอบครองตามสัญญาถือเป็นหนี้อันเป็นคุณประโยชน์แก่ผู้ซื้อที่ผู้จะขายต้องโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นให้ในภายหลังและถือว่าเป็น หนี้ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินซึ่งครอง ผู้จะซื้อยอมมียึดนองตามมาตรา 241 ที่จะยึดถือที่ดินนั้นไว้ได้จนกว่าผู้จะขายจะชำระหนี้คือโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้ แม้กรณีดังกล่าวจะต่างกับตัวอย่างที่ตรงตามมาตราที่กรณีผู้รับจำนองมิได้ ซึ่งมีสิทธิยัดนองได้ไว้จนกว่าจะได้รับชำระค่าจำนอง เมื่อผู้ว่าจ้างชำระหนี้ค่าช่อมโต๊ะผู้รับจำนองก็ต้องคืนโต๊ะแก่ผู้ว่าจ้าง แต่ผู้ซื้อตามสัญญาจะซื้อขายได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นไปทีเดียว แต่ประเด็นดังกล่าวก็คงไม่ใช่ลักษณะสำคัญของสิทธิยัดนอง

ต่อมาท่านศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภทิพย์ ได้เขียนหมายเหตุไว้ในทำคำพิพากษาฎีกาที่ 1313/2522 และ 1123/2525 สรุปความเห็นได้ว่ากรณีดังกล่าวน่าจะเป็นเรื่องการยึดนองตามสัญญาไม่ใช่การมียึดนองตามมาตรา 241 โดยท่านเห็นว่าการมีหนี้ที่เกี่ยวข้อง

¹⁶ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป, หน้า 278.

¹⁷ โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ 253/2497 (ประชุมใหญ่), 1313/2522, 1123/2525 และ 3187/2532 พร้อมหมายเหตุในภาคผนวก จ.

ด้วยทรัพย์สินซึ่งครองตามมาตรา 241 หมายถึง เจ้าหนี้มีหนี้ที่จะต้องชำระให้แก่ลูกหนี้ด้วยดังจะเห็นได้จากมาตรา 242 ซึ่งบัญญัติว่า “ไม่สมกับลักษณะที่เจ้าหนี้รับภาระในมูลหนี้” เช่น ก. จำง ข. ซ่อมโต๊ะ ข. ย่อมมีหนี้ที่ต้องซ่อมโต๊ะให้แก่ ก. การซ่อมโต๊ะเป็นหนี้ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งครองโดยตรงไม่ใช่รับมอบที่ดินที่ส่งมอบตามมาตราสัญญาจะซื้อจะขาย อันเป็นการชำระหนี้ประการหนึ่งของผู้ขายที่จะต้องชำระนอกเหนือไปจากการโอนกรรมสิทธิ์ตามสัญญา ไม่ใช่ผู้ครอบครองที่ดินที่ต้องทำอะไรแก่ที่ดินให้แก่เจ้าของที่ดิน กล่าวโดยสรุปคือท่านเห็นว่าการมีหนี้ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งครองตามมาตรา 241 เจ้าหนี้จะต้องมีการครอบครองทรัพย์สินในลักษณะที่เจ้าหนี้ต้องมีภาระหนี้ที่ต้องกระทำแก่ตัวทรัพย์สินนั้นด้วย ไม่ใช่ครอบครองในลักษณะของการรับมอบทรัพย์สินตามสัญญาเพียงอย่างเดียว ซึ่งท่านถือว่าการครอบครองในกรณีหลังนี้ เป็นการครอบครองโดยอาศัยสิทธิตามสัญญาอันเป็นบุคคลสิทธิ ไม่ใช่การครอบครองในฐานะผู้มีสิทธิยึดหน่วงตามมาตรา 241 อันเป็นทรัพย์สิน

อย่างไรก็ตามในเรื่องนี้ศาลฎีกาก็ยังคงวินิจฉัยโดยยึดตามแนวทางเดิมมาโดยตลอดว่าผู้ซื้อที่ได้ครอบครองที่ดินตามสัญญาจะซื้อจะขายเป็นผู้มีสิทธิยึดหน่วงตามมาตรา 241 ที่จะยึดถือที่ดินนั้นไว้จนกว่าผู้จะขายจะโอนกรรมสิทธิ์ให้ตามสัญญา ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาฎีกาที่ 3187/2532 ซึ่งเป็นคำพิพากษาฎีกาล่าสุดในเรื่องดังกล่าว

ผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาดังกล่าว โดยเห็นว่าหนี้อันเกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งครองตามมาตรา 241 หมายถึงหนี้ที่มีความเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ครอบครอง เมื่อมาตรา 241 บัญญัติหลักเกณฑ์ความเกี่ยวข้องระหว่างหนี้กับทรัพย์สินไว้อย่างกว้างว่า “เกี่ยวข้อง” และก็มีได้กำหนดว่า “หนี้อันเป็นคุณประโยชน์” แก่เจ้าหนี้นั้นจะต้องเกิดจากมูลหนี้ใด จึงไม่จำเป็นต้องเป็นหนี้ที่เจ้าหนี้ต้องรับภาระต่อตัวทรัพย์สินนั้นโดยตรง หนี้โดยทั่วไปที่มีความเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินก็สามารถมีสิทธิยึดหน่วงได้ เช่นเดียวกันในเรื่องการครอบครองทรัพย์สินของเจ้าหนี้ มาตรา 241 กำหนดแต่เพียงว่า “ผู้ใดเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่น” มิได้กำหนดว่าเจ้าหนี้จะต้องครอบครองทรัพย์สินในลักษณะใด ดังนั้นจะเป็นการครอบครองทรัพย์สินเพื่อส่งมอบให้แก่ลูกหนี้หรือบุคคลอื่นต่อไป หรือครอบครองเพื่อเอามาเป็นกรรมสิทธิ์ของเจ้าหนี้เองในภายหลัง ก็ไม่ใช่สาระสำคัญของการเกิดสิทธิยึดหน่วงแต่อย่างใด ส่วนกรณีที่มาตรา 242 บัญญัติว่า “ไม่สมกับลักษณะที่เจ้าหนี้รับภาระในมูลหนี้” นั้นผู้เขียนเห็นว่าน่าจะเป็นเรื่องของข้อยกเว้นการเกิดสิทธิยึดหน่วงกรณีหนี้ที่เจ้าหนี้ต้องรับภาระมากกว่า ซึ่งไม่ได้หมายความว่าหนี้ตามมาตรา 241 จะต้องเป็นหนี้ที่เจ้าหนี้ต้องรับภาระเพียงอย่างเดียวด้วยเสมอไป

กล่าวโดยสรุปในเรื่องลักษณะความเกี่ยวข้องระหว่างหนี้กับทรัพย์สินที่
 ครอบงำตามมาตรา 241 เป็นสิ่งที่สามารถใช้อย่างกว้างขวาง โดยไม่จำกัดเฉพาะความเกี่ยวข้อง
 อันเกิดจากการที่เจ้าหนี้ได้ทำประโยชน์ ลงทุน ลงแรงหรือมีค่าใช้จ่ายไปกับตัวทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ครอบ
 ครอบงำอยู่เท่านั้น ความเกี่ยวข้องโดยทั่วไปเช่นในเรื่องซื้อขายก็ถือว่าทรัพย์สินที่ซื้อขายมีความเกี่ยว
 ข้องกับราคาแห่งทรัพย์สินที่ต้องชำระด้วย แต่ทั้งนี้ความเกี่ยวข้องระหว่างหนี้กับทรัพย์สินดังกล่าว
 จะต้องเป็นความเกี่ยวข้องที่เกิดจากหนี้รายเดียวกันกับทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ครอบครอง นอกจากนี้
 ลักษณะแห่งหนี้ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่ครอบงำตามมาตรา 241 จะต้องเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นตามสภาพ
 ความเป็นจริงแห่งหนี้นั้น ไม่ใช่หนี้ที่เกิดจากสัญญาหรือข้อตกลงแต่อย่างใด

หากหนี้ไม่เกี่ยวกับทรัพย์สินที่ครอบครองก็ไม่ก่อให้เกิดสิทธิยึดหน่วงแต่
 ประการใดดังจะเห็นได้จากตัวอย่างคำพิพากษากฎีกาดังต่อไปนี้

คำพิพากษากฎีกาที่ 1496/2535 โจทก์กับ อ. รวมกันเปิดสถานสอนภาษา
 ที่ตึกแถวของจำเลย โดยตกลงกันว่าแบ่งรายได้บางส่วนให้จำเลยเป็นค่าผลประโยชน์ตอบแทน
 โจทก์ซื้อเครื่องใช้และอุปกรณ์มาใช้ในสถานะนั้น โจทก์กับ อ. เป็นหนี้ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์
 และค่าผลประโยชน์ตอบแทน จำเลยจึงยึดเครื่องใช้และอุปกรณ์ดังกล่าวไว้จนกว่าจะได้รับชำระ
 หนี้ ดังนี้หนี้ไม่เกี่ยวกับทรัพย์สินที่จำเลยยึดตามมาตรา 241 จำเลยไม่มีสิทธิยึดหน่วง

คำพิพากษากฎีกาที่ 545/2505, 229/2522 เจ้าหนี้ให้ลูกหนี้ยืมเงินโดย
 ลูกหนี้มอบโฉนดที่ดินให้ยึดไว้เป็นประกันหนี้เงินกู้ เจ้าหนี้ไม่มีสิทธิยึดหน่วง

คำพิพากษากฎีกาที่ 565/2472, 1247/2481 และ 1748/2500 ลูกหนี้เงินกู้
 มอบที่ดินให้เจ้าหนี้เงินกู้เป็นประกันเงินกู้และให้ทำกินต่างดอกเบ็ญ เจ้าหนี้ไม่มีสิทธิยึดหน่วงที่ดิน

คำพิพากษากฎีกาที่ 1428-1429/2514 ผู้จะซื้อที่ดินที่ได้ครอบครองโฉนดที่
 ดินที่ผู้จะขายมอบให้ยังถือไม่ได้ว่ามีหนี้อันเป็นคุณประโยชน์เกี่ยวกับโฉนด ผู้จะซื้อจึงไม่มีสิทธิ
 ยึดหน่วง

พิพากษากฎีกาที่ 2752/2526 ลูกจ้างฟ้องนายจ้างเรียกเงินค่าจ้างและเงิน
 สงเคราะห์ นายจ้างอ้างว่าลูกจ้างทำละเมิดจึงยึดเงินดังกล่าวไว้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ค่าจ้างและ

เงินสงเคราะห์ที่นายจ้างต้องจ่ายให้ลูกจ้างหาใช้ทรัพย์สินที่นายจ้างครอบครองและมีหนี้อันเป็นคุณแก่นายจ้างเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นอันนายจ้างจะยึดหน่วงได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1894/2529 จำเลยซึ่งเป็นธนาคารเลิกจ้างโจทก์ ซึ่งเป็นผู้จัดการสาขา โดยไม่ยอมจ่ายค่าชดเชยให้ อ้างว่าโจทก์ปล่อยสินเชื่อกินอำนาจ ศาลแรงงานวินิจฉัยว่าการกระทำของโจทก์ไม่ถือว่าเป็นการฝ่าฝืนระเบียบเกี่ยวกับการทำงานอย่างร้ายแรง และให้จำเลยจ่ายค่าชดเชยให้โจทก์ จำเลยอุทธรณ์อ้างว่าโจทก์ปล่อยสินเชื่อกินอำนาจทำให้จำเลยเสียหาย จำเลยยอมยึดหน่วงเงินสะสมของโจทก์ไว้หักกลบลบหนี้ได้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเงินสะสมที่โจทก์มีสิทธิได้รับกับค่าเสียหายที่จำเลยอ้างไม่เกี่ยวข้องกัน เงินสะสมดังกล่าวจึงมิใช่เงินสะสมของโจทก์ที่จำเลยครอบครอง โดยมีหนี้อันเป็นคุณแก่จำเลยเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น จำเลยหาสิทธิยึดหน่วงตามมาตรา 241 ไม่ จำเลยต้องคืนเงินสะสมให้โจทก์

4.1.3 ต้องไม่ขัดกับภาระของเจ้าหนี้หรือคำสั่งของลูกหนี้หรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน

การเกิดสิทธิยึดหน่วงนอกจากเจ้าหนี้ต้องมีการครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นโดยชอบด้วยกฎหมาย และมีหนี้อันเป็นคุณเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ครองดังกล่าวในข้างต้นแล้ว สิทธิยึดหน่วงจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากการเกิดสิทธิยึดหน่วงนั้นเป็นการขัดกับภาระของเจ้าหนี้หรือคำสั่งของลูกหนี้หรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติมาตรา 242 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “สิทธิยึดหน่วงอันใด ถ้าไม่สมกับลักษณะที่เจ้าหนี้รับภาระในมูลหนี้ก็ดี ไม่สมกับคำสั่งอันลูกหนี้ได้ไว้ก่อนหรือให้ในเวลาที่จะส่งมอบทรัพย์สินนั้นก็ดี หรือเป็นการขัดกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนก็ดี สิทธิยึดหน่วงเช่นนั้นท่านให้ถือว่าหาไม่เลย” ซึ่งสามารถแยกอธิบายได้ดังนี้

4.1.3.1 ไม่สมกับลักษณะที่เจ้าหนี้รับภาระในมูลหนี้

หมายถึงในการเกิดสิทธิยึดหน่วงนั้นหากเจ้าหนี้มีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องกระทำการบางอย่างซึ่งหากเจ้าหนี้ยึดหน่วงทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้ก็จะทำให้เจ้าหนี้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ตนได้รับไว้ให้สำเร็จลุล่วงต่อไปได้ เช่น ก. จำง ข. ให้เป็นผู้บรรจุสินค้าของ ก. ลงหีบห่อ โดยมีข้อตกลงว่า เมื่อ ข. บรรจุเสร็จต้องส่งมอบของให้ ค. เพื่อขนส่งไปยังต่างประเทศ ดังนี้ ข. มีหน้าที่จะต้องส่งมอบสินค้าที่บรรจุแล้วให้ ค. ข. จะยึดหน่วงสินค้าไว้จนกว่า ก. จะจ่ายค่าจำง

บรรจूसินค้าไม่ได้ หรือ ก. ซื้อสินค้าจาก ข. เพื่อขายต่อให้ ค. โดยตกลงกันว่า ข. จะส่งมอบสินค้าให้ ค. โดยตรง และรับค่าสินค้าจาก ก. เช่นนี้ ข. จะอ้างว่า ก. ยังไม่ชำระราคาจะยึดหน่วงสินค้าไว้ไม่ส่งมอบให้ ค. ไม่ได้เพราะเป็นการขัดกับหน้าที่ของ ข.

4.1.3.2 ไม่สมกับคำสั่งอันลูกหนี้ได้ให้ไว้ก่อนหรือให้ในเวลาที่จะส่งมอบทรัพย์สิน

หมายถึงในขณะที่หรือก่อนส่งมอบทรัพย์สินนั้นลูกหนี้ได้มีคำสั่งหรือมีเงื่อนไขไว้ว่าเจ้าหนี้จะยึดหน่วงไม่ได้ กรณีเช่นนี้กฎหมายจึงไม่ยอมให้เจ้าหนี้มีสิทธิยึดหน่วง เช่น ก. ส่งมอบของให้ ข. ซึ่งเป็นตัวแทนเพื่อนำไปส่งให้แก่ ค. ข. จะยึดหน่วงของไว้จนกว่าจะได้รับเงินที่ ก. ค้างชำระแก่ตนไม่ได้เพราะเป็นการไม่สมกับคำสั่งของ ก. ที่ได้ให้ไว้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวเท่ากับได้มีสัญญากันโดยปริยายว่าเจ้าหนี้ได้สละสิทธิยึดหน่วงไว้ล่วงหน้า อย่างไรก็ตามหากก่อนหรือในขณะที่ส่งมอบทรัพย์สินลูกหนี้ไม่ได้ให้คำสั่งใดไว้ ต่อมาภายหลังเปลี่ยนใจจะกลับมาสั่งห้ามมิให้เจ้าหนี้ใช้สิทธิยึดหน่วงยอมไม่ได้แม้ในขณะที่กลับมาบอกเช่นนั้นนั้นจะยังถึงกำหนดชำระก็ตาม

4.1.3.3 เป็นการขัดกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

หมายถึงหากการที่เจ้าหนี้จะยึดหน่วงทรัพย์สินไว้ นั้นเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนสิทธิยึดหน่วงก็ไม่สามารถมีได้ ข้อยกเว้นดังกล่าวนี้มีที่มาจากหลักที่ว่าความปลอดภัยของประชาชนเป็นกฎหมายสูงสุดเอกชนจะอ้างสิทธิใดๆเป็นปฏิปักษ์ต่อประโยชน์ของมหาชนส่วนรวมไม่ได้¹⁸

ความสงบเรียบร้อยของประชาชน หมายถึงประโยชน์โดยทั่วไปของประเทศและสังคมใช้กับกรณีที่ผลประโยชน์ส่วนรวมของสังคมขัดกับผลประโยชน์ส่วนตัว การยึดหน่วงทรัพย์สินของเจ้าหนี้ไว้เพื่อจะได้รับชำระหนี้ที่เป็นประโยชน์ส่วนตัวนั้นจะต้องไม่เป็นการขัดกับผลประโยชน์ส่วนรวมของสังคม¹⁹ เช่น ตำรวจดับเพลิงเอาจรดดับเพลิงไปซ่อม เมื่อเกิดเพลิงไหม้

¹⁸ จิตติ ดิงศวิทย์ และยล ธีรกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 241 ถึงมาตรา 452, หน้า 7.

¹⁹ พจนี ปุષปาคม, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยค้ำประกัน จำนอง จำนำสิทธิยึดหน่วงและสุริมสิทธิ, หน้า 410.

ตำรวจไปเอารถ ผู้ซ่อมจะยึดหน่วงไว้เอาค่าจ้างไม่ได้²⁰ หรือ ก. รับตู้โบราณจากพิพิธภัณฑ์สถานไปซ่อม ก. จะยึดหน่วงไว้จนกว่าจะได้ค่าจ้างไม่ได้ การที่จะให้ของมีค่าเช่นนี้ตกอยู่ในมือของเอกชนเป็นการขัดกับความสงบเรียบร้อยอันดีของประชาชน

อย่างไรก็ตามหลักเกณฑ์ที่เป็นข้อยกเว้นการเกิดสิทธิยึดหน่วงดังกล่าวข้างต้นนี้หากปรากฏว่าลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัวและได้เกิดขึ้นหรือรู้ถึงเจ้าหนี้ภายหลังจากที่เจ้าหนี้ได้รับทรัพย์สินไว้ แม้การยึดหน่วงนั้นจะเป็นการไม่สมกับลักษณะที่เจ้าหนี้รับภาระในมูลหนี้หรือไม่เป็นการสมกับคำสั่งอันลูกหนี้ได้ให้ไว้ เจ้าหนี้ก็สามารถใช้สิทธิยึดหน่วงได้ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 243 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่ลูกหนี้เป็นคนสินล้นพ้นตัวไม่สามารถใช้หนี้ เจ้าหนี้มีสิทธิจะยึดหน่วงทรัพย์สินไว้ได้แม้ทั้งที่ยังไม่ถึงกำหนดเรียกชำระ ถ้าการที่ลูกหนี้ไม่สามารถใช้หนี้นั้นได้เกิดเป็นขึ้นหรือรู้ถึงเจ้าหนี้ต่อภายหลังเวลาที่ได้ส่งมอบทรัพย์สินชำระ ถึงแม้ว่าจะไม่สมกับลักษณะที่เจ้าหนี้รับภาระในมูลหนี้ไว้เดิม หรือไม่สมกับคำสั่งอันลูกหนี้ได้ให้ไว้ก็ดี เจ้าหนี้ก็อาจจะใช้สิทธิยึดหน่วงได้” อย่างไรก็ตามข้อยกเว้นดังกล่าวนี้มีได้คุ้มครองถึงกรณีการใช้สิทธิยึดหน่วงที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยอันดีของประชาชนแต่ประการใด ทั้งนี้เพราะถือเป็นเรื่องที่ต้องห้ามโดยเด็ดขาด

4.2 ความระงับแห่งสิทธิยึดหน่วง

4.2.1 เมื่อลูกหนี้ได้ให้ประกันตามสมควร

สิทธิยึดหน่วงสามารถระงับลงได้เมื่อลูกหนี้ได้ให้ประกันที่สมควรแก่เจ้าหนี้ ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 249 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า “ลูกหนี้จะเรียกชำระให้ระงับสิทธิยึดหน่วงด้วยหาประกันให้ไว้ตามสมควรก็ได้”

ความระงับแห่งสิทธิยึดหน่วงด้วยการที่ลูกหนี้สามารถให้ประกันตามสมควรแก่เจ้าหนี้ตามมาตรา 249 นี้ถือเป็นลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของสิทธิยึดหน่วงคำว่า “ตามสมควร” ในที่นี้หมายถึงตามสมควรแก่การชำระหนี้ไม่ได้หมายความถึงขนาดที่จะต้องให้ประกันที่เท่าเทียมกับราคาของทรัพย์สินซึ่งยึดหน่วงไว้ เช่น ว่าจ้างให้ซ่อมรถยนต์โดยมีค่าจ้าง 500 บาท หากผู้ว่า

²⁰ จิตติ ดิงศภิทัย และยล ชีรกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 241 ถึงมาตรา 452, หน้า 7.

จำหน่ายทรัพย์สินอย่างอื่นซึ่งสามารถขายได้ในราคาเท่าเทียมกันกับค่าซ่อมมาวางไว้เป็นประกัน เช่นนี้ ก็ถือว่าลูกหนี้ได้ให้ประกันไว้ตามสมควรแห่งมาตรา 249 นี้แล้ว เจ้าหนี้จะเรียกเอาทรัพย์สินอย่างอื่นที่มีราคาเท่ากับราคารถยนต์ไม่ได้ สาระสำคัญของกาทำให้ประกันตามสมควรคือ ทรัพย์สินที่เอามาวางเป็นประกันนั้นจะต้องมีราคาไม่น้อยกว่าหนี้ที่มีอยู่

กาทำให้ประกันตามมาตรา 249 นี้มีข้อที่น่าพิจารณาต่อไปว่า หลังจากที่ลูกหนี้ได้นำทรัพย์สินใหม่มาวางให้ไว้เป็นประกันและรับทรัพย์สินที่ยึดหน่วงกลับคืนไปแล้ว หากต่อมาลูกหนี้ไม่ชำระหนี้อีก เจ้าหนี้จะดำเนินการกับทรัพย์สินดังกล่าวได้เป็นประการใด ในเรื่องนี้ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ากาจำหน่ายทรัพย์สินมาวางไว้เป็นประกันดังกล่าวไม่ถือเป็นการนำทรัพย์สินมาวางแทนทรัพย์สินเดิม แต่เป็นการนำทรัพย์สินมาวางแก่เจ้าหนี้เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้อันเข้าลักษณะของการจำนำ ดังนั้นหากต่อมาลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้ย่อมสามารถบังคับชำระหนี้โดยนำทรัพย์สินดังกล่าวออกขายทอดตลาดได้โดยตรง

4.2.2 เมื่อการครอบครองทรัพย์สินสูญสิ้นไป

การครอบครองซึ่งถือเป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญของการเกิดและการดำรงไว้ซึ่งสิทธิยึดหน่วง เมื่อการครอบครองทรัพย์สินสูญสิ้นไปสิทธิยึดหน่วงก็เป็นอันระงับตามไปด้วย ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 250 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า “การครอบครองทรัพย์สินสูญสิ้นไปสิทธิยึดหน่วงก็เป็นอันระงับสิ้นไปด้วย แต่ความที่กล่าวมานี้ท่านมิให้ใช้บังคับแก่กรณีที่ทรัพย์สินอันยึดหน่วงไว้ นั้นได้ให้เข้าไป หรือจำนำไว้ด้วยความยินยอมของลูกหนี้”

ความระงับแห่งสิทธิยึดหน่วงตามบทบัญญัตินี้ ต้องเป็นกรณีที่เจ้าหนี้ได้สูญสิ้นการครอบครองไปโดยเจตนาด้วย หากเจ้าหนี้ถูกแย่งการครอบครองไปโดยไม่สมัครใจเช่นลูกหนี้แอบมาเอาทรัพย์สินของตนกลับไปโดยเจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงไม่ได้ยินยอมด้วยเช่นนี้ ย่อมถือว่าการครอบครองทรัพย์สินยังอยู่ที่เจ้าหนี้สิทธิยึดหน่วงยังไม่ระงับ เจ้าหนี้มีสิทธิฟ้องร้องขอให้ส่งคืนทรัพย์สินนั้นกลับมายึดหน่วงได้อย่างเดิม

การสูญสิ้นการครอบครองทรัพย์สินที่ไม่ทำให้สิทธิยึดหน่วงระงับอาจมีได้ในกรณีที่เจ้าหนี้นำทรัพย์สินที่ยึดหน่วงนั้นออกให้เช่าหรือจำนำไว้ด้วยความยินยอมของลูกหนี้ ซึ่งในกรณีดังกล่าวถือว่าลูกหนี้ได้ให้อำนาจแก่เจ้าหนี้แล้ว สิทธิยึดหน่วงจึงไม่ระงับ

4.2.3 เมื่อผู้ทรงสิทธิยื่นฟ้องทำผิดหน้าที่

ความระงับแห่งสิทธิยื่นฟ้องเพราะเหตุที่เจ้าหน้าที่ผู้ทรงสิทธิยื่นฟ้องทำผิดต่อหน้าที่อาจมีได้ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ประพฤติผิดหรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อหน้าที่ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 246 ซึ่งจะได้กล่าวไว้ในข้อ 4.3.5 ต่อไป เช่น เจ้าหน้าที่ไม่ดูแลรักษาทรัพย์สินตามมาตรา 246 วรรค 1 หรือนำทรัพย์สินนั้นออกใช้สอยให้เข้าหรือเอาไปทำเป็นหลักประกันอันเป็นการฝ่าฝืนต่อหน้าที่ตามมาตรา 246 วรรค 2 ในกรณีดังกล่าวลูกหนี้สามารถเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่ระงับสิทธิยื่นฟ้องได้ตามมาตรา 246 วรรคท้ายซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าผู้ทรงสิทธิยื่นฟ้องกระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติใดที่กล่าวมานี้ ท่านว่าลูกหนี้จะเรียกร้องให้ระงับสิทธิยื่นฟ้องเสียก็ได้”

การขอให้ระงับสิทธิยื่นฟ้องเพราะเหตุที่ผู้ทรงสิทธิยื่นฟ้องทำผิดหน้าที่ดังกล่าวต่างจากกรณีสิทธิยื่นฟ้องระงับเพราะการครอบครองทรัพย์สินสูญสิ้นไปตามมาตรา 250 ดังกล่าวในข้อ 4.2.2 ข้างต้นซึ่งเป็นการระงับเองทันทีโดยผลของกฎหมายเมื่อการครอบครองทรัพย์สินสูญสิ้นไป การระงับซึ่งสิทธิยื่นฟ้องเพราะผู้ทรงสิทธิยื่นฟ้องฝ่าฝืนต่อหน้าที่ตามมาตรา 246 ดังกล่าวนี้เป็นเรื่องที่ลูกหนี้จะต้องดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลสั่งระงับ ซึ่งในการใช้สิทธิเรียกร้องดังกล่าวหากปรากฏว่าลูกหนี้มีค่าเสียหายอย่างไรเกิดขึ้น ลูกหนี้ก็ชอบที่จะเรียกค่าเสียหายนั้นจากผู้ทรงสิทธิยื่นฟ้องได้

4.2.4 เมื่อมีข้อเท็จจริงภายหลังทำให้ไม่ครบหลักเกณฑ์ที่ก่อให้เกิดสิทธิยื่นฟ้อง

ความระงับแห่งสิทธิยื่นฟ้องตามข้อนี้ หมายถึงกรณีสิทธิยื่นฟ้องได้เกิดขึ้นแล้วแต่มีข้อเท็จจริงต่อมาในภายหลังทำให้ไม่ครบหลักเกณฑ์ที่ก่อให้เกิดสิทธิยื่นฟ้องตามมาตรา 241 ดังที่ได้อธิบายในข้างต้น เช่น ลูกหนี้หรือบุคคลอื่นใดชำระหนี้ให้แก่เจ้าหน้าที่จนครบถ้วนแล้ว เช่นนี้ย่อมถือว่าไม่มีหนี้อันเป็นคุณเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่ครองอีกต่อไป สิทธิยื่นฟ้องย่อมเป็นอันระงับเจ้าหน้าที่จะยึดฟ้องทรัพย์สินไว้เพื่อเป็นประกันหนี้รายอื่นอีกไม่ได้ หรือกรณีทรัพย์สินที่ยึดฟ้องสูญหายหรือถูกทำลายไปโดยสิ้นเชิง หรือทรัพย์สินตกมาเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ทรงสิทธิยื่นฟ้องเอง เป็นต้น กรณีดังกล่าวถือว่าไม่มีข้อเท็จจริงที่ทำให้ไม่ครบหลักเกณฑ์ของสิทธิยื่นฟ้องอันเป็นผลให้สิทธิยื่นฟ้องต้องระงับไปด้วย

4.3 ผลของสิทธิยึดหน่วง

เมื่อมีข้อเท็จจริงตามหลักเกณฑ์การเกิดสิทธิยึดหน่วงดังกล่าวข้างต้นอันได้แก่ 1) เจ้าหนี้มีการครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นโดยชอบด้วยกฎหมาย 2) มีหนี้อันเป็นคุณเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ครอบครองและ 3) การเกิดสิทธิยึดหน่วงไม่เป็นการขัดต่อภาระของเจ้าหนี้หรือคำสั่งของลูกหนี้หรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน สิทธิยึดหน่วงย่อมเกิดขึ้นและก่อให้เกิดผลในทางกฎหมายทั้งในส่วนที่เป็นสิทธิและหน้าที่ ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 5 ประการ ดังนี้

4.3.1 เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะยึดทรัพย์สินไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 241 บัญญัติว่า “.. ผู้นั้นจะยึดหน่วงทรัพย์สินนั้นไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ก็ได้....” และมาตรา 244 บัญญัติว่า “ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงจะใช้สิทธิของตนแก่ทรัพย์สินทั้งหมดที่ยึดหน่วงไว้จนกว่าจะชำระหนี้คืนเชิงก็ได้” ซึ่งหมายถึง เมื่อเกิดสิทธิยึดหน่วงเหนือทรัพย์สินใดแล้ว เจ้าหนี้อาจมีสิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินนั้นไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ เช่น ก. นำรถยนต์ซึ่งมีราคา 500,000 บาท มาให้ ข. ซ่อมล้อรถยนต์โดยมีค่าซ่อม 500 บาท หาก ก. ไม่ชำระค่าซ่อม ข. ย่อมมีสิทธิยึดหน่วงรถยนต์นั้นไว้ได้ทั้งคันจนกว่าจะได้รับชำระค่าซ่อม ก. จะให้ ข. ยึดหน่วงเฉพาะล้อรถยนต์ที่ซ่อมไม่ได้ ทั้งนี้เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 244 ใช้ถ้อยคำว่า “ทรัพย์สินทั้งหมด” ข. จึงสามารถยึดรถไว้ได้ทั้งคัน ทำนองเดียวกัน หาก ก. ชำระค่าซ่อมบางส่วนให้แก่ ข. 300 บาท และค้างชำระอยู่อีก 200 บาท เช่นนี้ ข. ก็ยังคงมีสิทธิยึดหน่วงรถยนต์ไว้ได้ต่อไปจนกว่าจะได้รับชำระหนี้โดยคืนเชิง

อย่างไรก็ตามสิทธิของเจ้าหนี้ดังกล่าวเป็นเพียงสิทธิที่จะยึดหน่วงทรัพย์สินไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้เท่านั้น เจ้าหนี้ไม่สามารถใช้สิทธิบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินที่ยึดหน่วงโดยนำออกขายทอดตลาดได้เองโดยตรงอย่างเช่นผู้รับจำนำแต่อย่างใด เว้นแต่กรณีสิทธิยึดหน่วงตามบทบัญญัติเฉพาะเรื่องที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ เช่น สิทธิยึดหน่วงของผู้ขายซึ่งสามารถขายทรัพย์สินที่ยึดหน่วงได้เองตามมาตรา 470 สิทธิยึดหน่วงของเจ้าสำนักโรงแรมซึ่งสามารถนำทรัพย์สินหรือเครื่องเดินทางของแขกผู้มาพักที่ได้ยึดหน่วงไว้ขายทอดตลาดได้ตามมาตรา 679 เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวถึงในส่วนที่ว่าด้วยสิทธิยึดหน่วงตามบทบัญญัติเฉพาะเรื่องต่อไป นอกจากนี้ยังถือว่าเจ้าหนี้ไม่มีสิทธิพิเศษในทรัพย์สินที่ยึดหน่วงในอันที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่นแต่อย่างใด เว้นแต่ในส่วนที่เป็นดอกผลของทรัพย์สินที่ยึดหน่วง ซึ่งมาตรา 245 กำหนดให้เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะบังคับชำระหนี้ได้ก่อนเจ้าหนี้อื่น หรือเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดให้

เรื่องนั้นเจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงเป็นเจ้าของบุริมสิทธิด้วย เช่น เจ้าสำนักโรงแรมซึ่งมีสิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินหรือเครื่องเดินทางของแขกผู้มาพักจนกว่าจะได้รับชำระเงินที่ค้างชำระเพื่อการพักอาศัยตามมาตรา 679 ถือเป็นเจ้าหนี้ผู้ไม่มีบุริมสิทธิตามมาตรา 265* หรือผู้ขนส่งซึ่งมีสิทธิยึดหน่วงของไว้เพื่อเป็นประกันค่าขนส่งตามมาตรา 630 ถือเป็นเจ้าหนี้ผู้ไม่มีบุริมสิทธิตามมาตรา 267* เป็นต้น และในการใช้สิทธิบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินที่ยึดหน่วงเจ้าหนี้ต้องดำเนินการโดยการฟ้องร้องคดีต่อศาลอย่างเช่นเจ้าหนี้สามัญโดยทั่วไป

ปัญหาว่าผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงจะสามารถอ้างสิทธิดังกล่าวต่อบุคคลภายนอกได้เพียงใดนั้น ผู้เขียนจะได้วิเคราะห์ในบทต่อไป

4.3.2 เจ้าหนี้มีสิทธิบังคับชำระหนี้เอาจากดอกผลแห่งทรัพย์สินที่ยึดหน่วงไว้ได้เองโดยตรงก่อนเจ้าหนี้อื่น

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 245 บัญญัติว่า “ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงจะเก็บดอกผลแห่งทรัพย์สินที่ยึดหน่วงไว้ และจัดสรรเอาไว้เพื่อการชำระหนี้แก่ตนก่อนเจ้าหนี้คนอื่นก็ได้

ดอกผลเช่นว่านี้จะต้องจัดสรรเอาชำระดอกเบี้ยแห่งหนี้้นั้นก่อน ถ้ายังมีเหลือจึงให้จัดสรรใช้ต้นเงิน”

โดยบทบัญญัติดังกล่าวหมายความว่าในระหว่างการใช้สิทธิยึดหน่วงเหนือทรัพย์สินของเจ้าหนี้หากปรากฏว่าทรัพย์สินที่ยึดหน่วงมีดอกผลเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นดอกผลดอกผลธรรมดาหรือดอกผลนิตินัย เจ้าหนี้ก็สามารถจัดสรรเอามาชำระหนี้ได้ก่อนเจ้าหนี้อื่น ทั้งนี้โดยไม่ต้อง

* มาตรา 265 บุริมสิทธิในมูลพักอาศัยโรงแรมนั้น ใช้สำหรับเอาเงินบรรดาที่ค้างชำระแก่เจ้าสำนักเพื่อการพักอาศัยและการอื่น ๆ อันได้จัดให้สำเร็จความปรารถนาแก่คนเดินทาง หรือแขกอาศัย รวมทั้งการขดใช้เงินทั้งหลายที่ได้ออกแทนไปและมีอยู่เหนือเครื่องเดินทาง หรือทรัพย์สินอย่างอื่นของคนเดินทางหรือแขกอาศัยเอาไว้ในโรงแรม โฮเตล หรือสถานที่เช่นนั้น

* มาตรา 267 บุริมสิทธิในมูลรับขนนั้น ใช้สำหรับเอาค่าระวางพาหนะในการรับขนคนโดยสารหรือของ กับทั้งค่าใช้จ่ายอันเป็นอุปกรณ์ และเป็นบุริมสิทธิมีอยู่เหนือของและเครื่องเดินทางทั้งหมดอันอยู่ในมือของผู้ขนส่ง

ฟ้องร้องเพื่อบังคับคดีแต่อย่างใด สิทธิในการเก็บดอกผลทรัพย์สินที่ยึดหน่วงและสามารถจัดสรรเอาชำระหนี้ได้ก่อนเจ้าหนี้อื่นดังกล่าวจึงเป็นสิทธิพิเศษที่ดีกว่าสิทธิของเจ้าหนี้มีประกันอื่น อย่างไรก็ตามเจ้าหนี้จะใช้สิทธิดังกล่าวเพื่อนำไปชำระหนี้อย่างอื่นที่มีหนี้อันก่อให้เกิดสิทธิยึดหน่วงไม่ได้

มีข้อพิจารณาประการหนึ่งสำหรับสิทธิในการเก็บดอกผลทรัพย์สินที่ยึดหน่วงและจัดสรรเอาชำระหนี้ได้ก่อนเจ้าหนี้อื่นคือ ดอกผลแห่งทรัพย์สินที่เก็บไปนั้นเจ้าหนี้จะต้องเอาไปจัดสรรเพื่อชำระหนี้เท่านั้น เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเก็บกินอย่างเดียวโดยไม่หักชำระหนี้ไม่ได้ เช่น ลูกไม้ตกจากต้น หากเจ้าหนี้จะปล่อยให้เน่าไม่เก็บกินก็ไม่เป็นไร แต่หากเก็บเอาไปกินลูกนี้ก็อาจคิดบัญชีหักใช้หนี้ดอกเบี่ยและต้นเงินได้²¹

ผู้เขียนเข้าใจว่าเหตุผลที่กฎหมายบัญญัติให้เจ้าหนี้มีสิทธิบังคับชำระหนี้เอากับดอกผลแห่งทรัพย์สินที่ยึดหน่วงได้ก่อนเจ้าหนี้อื่นน่าจะเป็นเพราะกฎหมายกำหนดให้เจ้าหนี้มีหน้าที่ต้องดูแลรักษาทรัพย์สินที่ยึดหน่วงตามมาตรา 246 ด้วย ดังนั้นจึงบัญญัติให้เจ้าหนี้เป็นผู้มีสิทธิพิเศษในดอกผลดังกล่าว

4.3.3 เจ้าหนี้มีสิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินไว้แม้หนี้จะขาดอายุความ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 248 บัญญัติว่า “ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 193/27 การใช้สิทธิยึดหน่วงหาทำให้อายุความแห่งหนี้สะดุดหยุดลงไม่” ซึ่งมาตรา 193/27 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “ผู้รับจำนอง ผู้รับจำนำ ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วง หรือผู้ทรงบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ของตนได้ยึดถือไว้ ยังคงมีสิทธิบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จำนอง จำนำ หรือที่ไต่ยึดถือไว้ แม้ว่าสิทธิเรียกร้องส่วนที่เป็นประธานจะขาดอายุความแล้วก็ตาม แต่จะใช้สิทธินั้นบังคับให้ชำระดอกเบี้ยที่ค้างย่อนหลังเกินห้าปีขึ้นไปไม่ได้”

โดยบทบัญญัติแห่งมาตรา 248 ดังกล่าว หมายความว่า การใช้สิทธิยึดหน่วงของเจ้าหนี้ไม่เป็นผลทำให้อายุความของหนี้ประธานอันก่อให้เกิดสิทธิยึดหน่วงนั้นต้องสะดุดหยุดลงด้วยแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามโดยผลของบทบัญญัติมาตรา 193/27 ดังกล่าว เจ้าหนี้ยังคงมีสิทธิ

²¹ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2 (ภาคจบบริบูรณ์), หน้า 799.

ยึดห่วงทรัพย์สินให้อยู่ในความครอบครองไว้ได้ตลอดไปจนกว่าจะได้รับชำระหนี้แม้ว่าสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้ ในส่วนที่เป็นประธานนั้นจะขาดอายุความแล้วก็ตาม

ในเรื่องนี้ศาสตราจารย์ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้ให้ความเห็นไว้ว่าบทบัญญัติมาตรานี้เป็นทั้งคุณและโทษแก่ผู้ทรงสิทธิยึดห่วง ซึ่งเป็นคุณนั้นเพราะว่าแม้จะพ้นกำหนดอายุความฟ้องร้องให้ชำระหนี้แล้ว เจ้าหนี้ก็ยังคงมีสิทธิยึดห่วงทรัพย์สินไว้เพื่อบังคับให้ลูกหนี้หรือผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องชำระหนี้ที่ขาดอายุความแล้วโดยทางอ้อม ที่เป็นโทษนั้นก็เพราะการใช้สิทธิยึดห่วงไม่ทำให้อายุความของหนี้สะดุดหยุดลง ในกรณีที่ไม่มีผู้ใดชำระหนี้จนหนี้ขาดอายุความลงแล้วหากเจ้าหนี้นั้นฟ้องเพื่อขอบังคับเอาทรัพย์สินไปชำระหนี้ลูกหนี้ก็อาจยกอายุความขึ้นต่อสู้ได้²²

อย่างไรก็ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 253/2497 (ประชุมใหญ่) และ 3187/2532 ได้วินิจฉัยว่า ผู้ครอบครองที่ดินตามสัญญาจะซื้อจะขาย มีสิทธิยึดห่วงที่ดินไว้จนกว่าจะโอนกรรมสิทธิ์เหตุที่สิทธิเรียกร้องขาดอายุความไม่ห้ามโจทก์ผู้ทรงสิทธิยึดห่วงจะใช้สิทธิบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 193/27 และมาตรา 241 พิพากษาให้โอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้แก่โจทก์ โดยไม่ฟังข้อต่อสู้เรื่องอายุความ

โดยผลของคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแม้หนี้จะขาดอายุความแล้วก็ตาม เจ้าหนี้ก็ยังสามารถบังคับชำระหนี้ได้ ลูกหนี้ไม่สามารถยกเรื่องอายุความหมดอายุขึ้นมาเป็นข้อต่อสู้ได้ ผู้เขียนเข้าใจว่าการใช้สิทธิบังคับชำระหนี้เอาที่ทรัพย์สินที่ยึดห่วงในกรณีที่หนี้จะขาดอายุความดังกล่าว เป็นการใช้สิทธิยึดห่วงในลักษณะของทรัพย์สินเหนือตัวทรัพย์สิน ไม่ใช่เป็นการใช้สิทธิตามหนี้ประธานเดิมซึ่งขาดอายุความแล้ว ลูกหนี้ตามคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวจึงไม่สามารถยกอายุความขึ้นมาเป็นข้อต่อสู้ได้ อย่างไรก็ตามในการบังคับคดีเอาที่ทรัพย์สินที่ยึดห่วงกรณีนี้ประธานขาดอายุความดังกล่าวมีข้อจำกัดคือ เจ้าหนี้จะใช้สิทธิบังคับให้ลูกหนี้ชำระดอกเบี้ยเกินกว่าห้าปีไม่ได้ นอกจากนี้หากทรัพย์สินนั้นไม่เพียงพอแก่การชำระหนี้ เจ้าหนี้ก็ไม่สามารถที่จะบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินอื่นของลูกหนี้ได้อีก ทั้งนี้เพราะบทบัญญัติมาตรา 193/27 บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าเจ้าหนี้ "...มีสิทธิบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สิน...ที่ได้ยึดถือไว้..." ดังนั้นทรัพย์สินอื่นที่เจ้าหนี้ไม่ได้ยึดถือไว้จึงไม่อยู่ในข่ายที่จะบังคับชำระหนี้ได้

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 800.

ผลของการที่เจ้าหน้าที่ยังคงมีสิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินไว้ได้ต่อไปแม้หนีอันก่อให้เกิดสิทธิยึดหน่วงจะได้ขาดอายุความแล้วดังกล่าว เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้สิทธิยึดหน่วงมีลักษณะเป็นทรัพย์สินสิทธิเพราะทรัพย์สินที่ยึดหน่วงอยู่ได้โดยไม่จำกัดเวลาและไม่สิ้นสุดไปเพราะการไม่ใช้

4.3.4 เจ้าหน้าที่มีสิทธิเรียกให้ชดใช้ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับทรัพย์สินที่ยึดหน่วงไว้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 247 บัญญัติว่า “ถ้าผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงต้องเสียค่าใช้จ่ายไปตามที่จำเป็นเกี่ยวกับทรัพย์สินอันตนยึดหน่วงไว้ นั้นเพียงใดจะเรียกให้เจ้าทรัพย์ชดใช้ให้ก็ได้”

โดยบทบัญญัติดังกล่าวหมายความว่าหากเจ้าหน้าที่ได้เสียค่าใช้จ่ายที่จำเป็นไปเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ยึดหน่วงไว้ เจ้าหน้าที่ก็สามารถเรียกให้เจ้าของทรัพย์สินชดใช้ได้ เช่น ยึดหน่วงสัตว์เลี้ยงไว้เกิดเจ็บป่วย ค่ารักษาพยาบาลที่เสียไปถือเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ยึดหน่วงไว้ ทั้งนี้หากไม่รักษาสัตว์เลี้ยงนั้นก็อาจตายได้ กรณีดังกล่าวผู้ยึดหน่วงสัตว์เลี้ยงสามารถเรียกเอาค่ารักษาจากเจ้าของได้ แต่หากเป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น ยึดหน่วงบ้านแล้วไปว่าจ้างผู้รับเหมามาตกแต่งต่อเติมบ้านเพื่อความสะดวกสบายหรือความสวยงาม เช่นนี้ ค่าใช้จ่ายที่ออกไปดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ยึดหน่วงไว้ เจ้าหน้าที่จะเรียกให้เจ้าของบ้านชดใช้ไม่ได้ แต่หากบ้านจะพังทลายหรือได้รับความเสียหายจึงไปจ้างผู้รับเหมามาทำการซ่อมแซม เช่นนี้ ก็น่าจะถือเป็นค่าใช้จ่ายอันจำเป็นตามมาตรานี้ได้

4.3.5 เจ้าหน้าที่มีหน้าที่ต้องดูแลรักษาทรัพย์สินที่ยึดหน่วง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 246 บัญญัติว่า “ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงจำต้องจัดการดูแลรักษาทรัพย์สินที่ยึดหน่วงไว้ นั้นตามสมควร เช่น จะพึงคาดหมายได้จากบุคคลในฐานะเช่นนั้น

อนึ่ง ทรัพย์สินซึ่งยึดหน่วงไว้ นั้น ถ้ามิได้รับความยินยอมของลูกหนี้ ท่านว่าผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงหาอาจจะใช้สอยหรือให้เช่า หรือเอาไปทำเป็นหลักประกันได้ไม่ แต่ความที่กล่าวนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับไปถึงการใช้สอยเช่นที่จำเป็นเพื่อจะรักษาทรัพย์สินนั่นเอง”

โดยบทบัญญัติดังกล่าวหมายความว่าในการยึดหน่วยทรัพย์สิน เจ้าหนี้มีหน้าที่ในการที่จะต้องดูแลรักษาทรัพย์สินที่ยึดหน่วยไว้ตามสมควร โดยถือเอาตามระดับของบุคคลซึ่งอยู่ในฐานะเช่นเดียวกันกับเจ้าหนี้ ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วยนั่นเอง ซึ่งต้องพิจารณาตามอายุ อาชีพ หน้าที่ การงาน ฐานะ และระดับการศึกษาของผู้ทรงสิทธิยึดหน่วยเป็นกรณีไป ซึ่งหากพิจารณาเปรียบเทียบหน้าที่ในการดูแลรักษาทรัพย์สินของผู้ทรงสิทธิยึดหน่วยดังกล่าวกับหน้าที่ในการดูแลรักษาทรัพย์สินของผู้รับจำนำตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 759* จะเห็นได้ว่าหน้าที่ในการดูแลรักษาทรัพย์สินของเจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วย กฎหมายไม่ได้กำหนดให้มีหน้าที่ที่ต้องดูแลรักษาทรัพย์สินอย่างดีที่สุด หรือถือเอาระดับของวิญญูชนเป็นเกณฑ์อย่างเช่นหน้าที่ในการดูแลรักษาทรัพย์สินของผู้รับจำนำแต่อย่างใด

4.4 สิทธิยึดหน่วยตามบทบัญญัติเฉพาะเรื่อง

นอกจากสิทธิยึดหน่วยทั่วไปที่มีบัญญัติอยู่ในมาตรา 241-250 ดังกล่าวในข้างต้นแล้ว ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังมีบทบัญญัติที่ให้สิทธิแก่เจ้าหนี้บางประเภทสามารถยึดถือทรัพย์สินไว้ได้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้เช่นเดียวกับสิทธิของเจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วยทั่วไป ดังกล่าวในข้างต้น บทบัญญัติเหล่านี้มีอยู่ในเอกเทศสัญญาและส่วนอื่น เช่น มาตรา 452, 468, 630, 670, 679, 772, และ 819 เป็นต้น อย่างไรก็ตามเนื่องจากกฎหมายไม่ได้บัญญัติรับรองไว้โดยตรงว่าบทบัญญัติเหล่านี้เป็นสิทธิยึดหน่วย ในการพิจารณาบทบัญญัตินี้ดังกล่าวว่าเป็นสิทธิยึดหน่วยหรือไม่จึงอาจแยกพิจารณาออกได้เป็น 2 แนว คือ

แนวแรก ถือว่าบทบัญญัตินี้ดังกล่าวจะเป็นสิทธิยึดหน่วยได้ก็ต่อเมื่อข้อเท็จจริงตามบทบัญญัติเหล่านั้นมีหลักเกณฑ์และองค์ประกอบที่สำคัญของสิทธิยึดหน่วยทั่วไปในมาตรา 241-250 ดังกล่าวในข้างต้นด้วย อันได้แก่ 1) เจ้าหนี้ต้องมีการครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นโดยชอบด้วยกฎหมาย และ 2) ต้องมีความเกี่ยวข้องระหว่างหนี้กับทรัพย์สินที่ครอบครอง

แนวที่สอง ถือว่าบทบัญญัติเฉพาะเรื่องที่ให้สิทธิแก่เจ้าหนี้สามารถยึดถือทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้ได้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ นั้น เป็นหลักเกณฑ์ส่วนหนึ่งต่างหากที่เกิดขึ้นเองโดยผลของ

* มาตรา 759 ผู้รับจำนำต้องรักษาทรัพย์สินที่จำนำไว้ให้ปลอดภัย และต้องสงวนทรัพย์สินที่จำนำนั้นอย่างเช่นวิญญูชนจะพึงสงวนทรัพย์สินของตน

กฎหมายโดยไม่จำเป็นต้องมีข้อเท็จจริงเข้าตามหลักเกณฑ์ของสิทธิยึดหน่วงทั่วไปดังกล่าวข้างต้น แต่อย่างไร

เนื่องจากกฎหมายไม่ได้บัญญัติรับรองบทบัญญัติเฉพาะเรื่องดังกล่าวไว้โดยตรงว่าเป็น สิทธิยึดหน่วง ในการพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าบทบัญญัติเหล่านั้นจะต้องมีหลัก เกณฑ์และองค์ประกอบที่สำคัญของสิทธิยึดหน่วงทั่วไปในมาตรา 241-250 ด้วยจึงจะถือเป็นสิทธิ ยึดหน่วงกล่าวคือเจ้าหนี้ต้องมีการครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นโดยชอบด้วยกฎหมายและต้องมี ความเกี่ยวข้องระหว่างหนี้กับทรัพย์สินที่ครอบครองอยู่นั้น หากข้อเท็จจริงตามบทบัญญัติเฉพาะเรื่องไม่ เข้าหรือขัดแย้งกับหลักเกณฑ์ของสิทธิยึดหน่วงทั่วไปดังกล่าว ก็ไม่ถือว่าเป็นกรณีที่มีสิทธิยึดหน่วง แต่อย่างไร

ส่วนผลของสิทธิยึดหน่วงตามบทบัญญัติเฉพาะเรื่องนั้น ผู้เขียนเห็นว่ากรณีที่ถือเป็น สิทธิยึดหน่วงย่อมสามารถนำหลักเกณฑ์ทั้งในเรื่องสิทธิและหน้าที่ของสิทธิยึดหน่วงทั่วไปที่ บัญญัติอยู่ในมาตรา 241-250 มาปรับใช้ได้โดยอนุโลม ส่วนกรณีที่บทบัญญัติเฉพาะเรื่องอันใด บัญญัติให้สิทธิแก่เจ้าหนี้มากกว่าสิทธิยึดหน่วงทั่วไปก็ต้องเป็นไปตามนั้น โดยถือว่าเป็นกรณี เฉพาะเรื่องที่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยตรง ต่อไปนี้เป็นรายละเอียดของสิทธิยึดหน่วงตามบท บัญญัติเฉพาะเรื่องที่ยกมาพิจารณา ดังนี้

4.4.1 ชื่อขาย

สิทธิยึดหน่วงของผู้ขายมีบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 1 ชื่อขาย หมวด 2 หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ขาย ส่วนที่ 1 การส่งมอบ มาตรา 468, 469, และ 470 ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา 468 ถ้าในสัญญาไม่มีกำหนดเงื่อนไขเวลาให้ใช้ราคาไซ้ ผู้ขายชอบที่จะ ยึดหน่วงทรัพย์สินที่ขายไว้ได้จนกว่าจะได้ชำระราคา

มาตรา 469 ถ้าผู้ซื้อล้มละลายก่อนส่งมอบทรัพย์สินก็ดี หรือผู้ซื้อเป็นผู้ล้มละลาย แล้วในเวลาชื่อขายโดยผู้ขายไม่รู้ก็ดี หรือผู้ซื้อกระทำให้หลักทรัพย์ที่ให้ไว้เพื่อประกันการใช้เงินนั้น เสื่อมเสียหรือลดน้อยลงก็ดี ถึงแม้ในสัญญาจะมีกำหนดเงื่อนไขเวลาให้ใช้ราคา ผู้ขายก็ชอบที่จะยึด หน่วงทรัพย์สินซึ่งขายไว้ได้ เว้นแต่ผู้ซื้อจะหาประกันที่สมควรให้ได้

มาตรา 470 ถ้าผู้ซื้อผิดนัด ผู้ขายซึ่งได้ยึดหน่วงทรัพย์สินไว้ตามมาตราทั้งหลายที่ กล่าวมา อาจจะใช้ทางแก้ต่อไปนี้แทนทางแก้สามัญในการไม่ชำระหนี้ได้ คือมีเจตนาบอกกล่าว

ไปยังผู้ซื้อให้ใช้ราคากับทั้งค่าจับจ่ายเกี่ยวกับการภายในเวลาอันควร ซึ่งต้องกำหนดลงไว้ในคำบอกกล่าวนั้นด้วย

ถ้าผู้ซื้อละเลยเสียไม่ทำตามคำบอกกล่าว ผู้ขายอาจนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดได้”

จากบทบัญญัติดังกล่าว สิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินของผู้ขายจะเกิดขึ้นเมื่อมีการตกลงทำสัญญาซื้อขายกันแล้วผู้ซื้อไม่ชำระราคาตามมาตรา 468 หรือผู้ซื้อล้มละลายก่อนส่งมอบทรัพย์สิน หรือผู้ซื้อเป็นผู้ล้มละลายแล้วในเวลาที่ยังขายโดยผู้ขายไม่รู้ หรือผู้ซื้อกระทำให้หลักทรัพย์ที่ให้ไว้เพื่อประกันการใช้เงินนั้นเสื่อมเสียหรือลดน้อยลงตามมาตรา 469 แต่ทั้งนี้มิมีเงื่อนไขว่าการซื้อขายดังกล่าวต้องเป็นกรณีที่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ยังขายได้โอนไปยังผู้ซื้อแล้วเท่านั้น หากกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ยังขายยังเป็นของผู้ขายอยู่ก็จะไม่เกิดสิทธิยึดหน่วงแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะเจ้าหนี้ย่อมไม่สามารถยึดหน่วงทรัพย์สินของตนเองได้ ตามที่ได้อธิบายในหัวข้อที่ 4.1.1.3 ของสิทธิยึดหน่วงทั่วไปดังกล่าวในข้างต้น กล่าวคือทรัพย์สินที่ยึดหน่วงต้องเป็นของลูกหนี้หรือของผู้อื่นไม่ใช่ทรัพย์สินของเจ้าหนี้เอง

ผลของการมีสิทธิยึดหน่วง นอกจากผู้ขายจะสามารถยึดหน่วงทรัพย์สินที่ขายได้จนกว่าจะได้รับชำระราคาแล้ว ผู้ขายยังมีสิทธินำทรัพย์สินที่ยึดหน่วงออกขายทอดตลาดเพื่อเอามาชำระราคาทรัพย์สินที่ค้างชำระได้ เมื่อได้มีการบอกกล่าวไปยังผู้ซื้อแล้วตามมาตรา 470 ดังกล่าวข้างต้น

อย่างไรก็ตามการยึดหน่วงราคาของผู้ซื้อเมื่อเห็นว่าทรัพย์สินที่ซื้อมาชำรุดบกพร่องตามมาตรา 488* หรือกรณีที่ผู้ซื้อถูกรอนสิทธิตามมาตรา 489* ไม่ถือเป็นกรณีที่มิสิทธิยึดหน่วงแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะโดยสภาพของเงินเมื่อยังไม่ได้ชำระแก่ผู้ขายย่อมถือว่าเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ซื้ออยู่ การยึดหน่วงเงินซึ่งเป็นทรัพย์สินของตนเองจึงไม่สามารถมีได้

* มาตรา 488 ถ้าผู้ซื้อพบเห็นความชำรุดบกพร่องในทรัพย์สินซึ่งตนได้รับซื้อ ผู้ซื้อชอบที่จะยึดหน่วงราคาที่ยังไม่ได้ชำระไว้ได้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน เว้นแต่ผู้ขายหาประกันที่สมควรให้ได้

* มาตรา 489 ถ้าผู้ซื้อถูกผู้รับจ้างหรือบุคคลผู้เรียกจ้างเอาทรัพย์สินที่ขายนั้นไปซ่อนหรือปกปิด หรือเหตุอันควรเชื่อว่าจะถูกซ่อนนั้น ก็ผู้ซื้อชอบที่จะยึดหน่วงราคาไว้ทั้งหมดหรือบางส่วนได้ดุจกันจนกว่าผู้ขายได้บำบัดภัยอันนั้นให้สิ้นไปหรือจนกว่าผู้ขายจะหาประกันที่สมควรให้ได้

4.4.2 ขนส่ง

สิทธิยึดเหนี่ยวของผู้ขนส่งมีบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 8 วรรค 1 วรรค 2 ของ มาตรา 630, 631 และ 632 ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา 630 ผู้ขนส่งชอบที่จะยึดเหนี่ยวเอาของไว้ก่อนได้ตามที่จำเป็นเพื่อประกันการใช้เงินค่าระวางพาหนะและค่าอุปกรณ์ซึ่งยังค้างชำระแก่เขา

มาตรา 631 ถ้าหาตัวผู้รับตราส่งไม่พบก็ดี หรือถ้าผู้รับตราส่งบอกปฏิเสธไม่ยอมรับมอบของก็ดี หรือส่งมาเป็นคำสั่งของผู้ส่ง

ถ้าหากว่าพฤติการณ์ขัดขวางไม่สามารถจะทำได้ดังนี้ก็ หรือถ้าผู้ส่งละเลยเสียไม่ส่งมาในเวลาอันควรก็ดี หรือส่งมาเป็นคำสั่งอันไม่อาจปฏิบัติให้เป็นไปได้ก็ดี ท่านว่าผู้ขนส่งมีอำนาจที่จะเอาของไปฝากไว้ ณ สำนักงานฝากทรัพย์ได้

ถ้าของนั้นเป็นลหุภัณฑ์ของเสียได้ และการขนส่งเข้าไว้ย่อมเป็นการเสี่ยงความเสียหายก็ดี ผู้ขนส่งจะเอาของนั้นออกขายทอดตลาดเสียก็ได้

อนึ่งการเอาของไปฝากหรือเอาออกขายทอดตลาดเช่นนั้น ผู้ขนส่งต้องบอกกล่าวแก่ผู้ส่งหรือผู้รับตราส่งมิให้ชักช้า เว้นแต่ไม่สามารถจะทำได้ถ้าและผู้ขนส่งละเลยเสียไม่บอกกล่าวไซ้ท่านว่าจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหาย

มาตรา 632 เมื่อเอาของออกขายทอดตลาดแล้วได้เงินจำนวนสุทธิเท่าใด ให้ผู้ขนส่งหักเอาไว้เป็นเงินค่าระวางพาหนะและค่าอุปกรณ์ ถ้าและยังมีเงินเหลืออยู่อีกเท่าใดต้องส่งมอบให้แก่บุคคลผู้ควรที่จะได้เงินนั้นโดยพลัน”

จากบทบัญญัติดังกล่าว สิทธิยึดเหนี่ยวของผู้ขนส่งจะเกิดขึ้นเมื่อมีการขนส่งสินค้าแล้วไม่มีผู้ใดชำระค่าระวางและค่าอุปกรณ์อันเกิดจากการสัญญาขนส่งนั้นให้แก่ผู้ขนส่ง ส่วนผลของสิทธิยึดเหนี่ยวในกรณีนี้คือ นอกจากผู้ขนส่งจะมีสิทธิยึดเหนี่ยวสิ่งของที่ขนส่งไว้จนกว่าจะได้รับชำระค่าระวางแล้วผู้ขนส่งยังมีสิทธินำสิ่งของที่ยึดเหนี่ยวออกขายทอดตลาดเพื่อเอามาชำระค่าระวางและค่าอุปกรณ์ได้เองด้วยเมื่อได้มีการบอกกล่าวไปยังผู้ส่งหรือผู้รับตราส่งตามมาตรา 631 วรรค 4

4.4.3 ฝากทรัพย์

สิทธิยึดเหนี่ยวของผู้รับฝากทรัพย์มีบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 10 ฝากทรัพย์ มาตรา 670 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้รับฝากชอบที่จะยึดเหนี่ยวเอาทรัพย์สินซึ่งฝากนั้นไว้ได้จนกว่าจะได้รับเงินบรรดาที่ค้างชำระแก่ตนเกี่ยวกับการฝากทรัพย์นั้น”

สิทธิยึดเหนี่ยวของผู้รับฝากทรัพย์สินเกิดจากการที่มีผู้มาฝากทรัพย์สินไว้แล้วไม่มาชำระค่าฝากแก่ผู้รับฝาก ส่วนผลของการมีสิทธิยึดเหนี่ยวตามมาตรา 679 ผู้รับฝากทรัพย์สินมีเพียงสิทธิยึดเหนี่ยวทรัพย์สินซึ่งรับฝากไว้จนกว่าจะได้รับชำระราคาค่าฝากทรัพย์สินเท่านั้น ไม่มีสิทธินำทรัพย์สินที่รับฝากออกขายทอดตลาดได้เองอย่างเช่นสิทธิยึดเหนี่ยวของผู้ขายหรือผู้ขนส่งดังกล่าวในข้างต้นแต่อย่างใด

4.4.4 เจ้าสำนักโรงแรม

สิทธิยึดเหนี่ยวของเจ้าสำนักโรงแรมมีบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 10 ฝากทรัพย์สิน หมวด 3 วิธีเฉพาะสำหรับเจ้าสำนักโรงแรมมาตรา 679 ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา 679 เจ้าสำนักงานชอบที่จะยึดเหนี่ยวเครื่องเดินทางหรือทรัพย์สินอย่างอื่นของคนเดินทางหรือแขกอาศัยอันเอาไว้ในโรงแรม โฮเต็ล หรือสถานที่เช่นนั้นได้จนกว่าจะได้รับใช้เงินบรรดาที่ค้างชำระแก่ตน เพื่อการพักอาศัยและการอื่น ๆ อันได้ทำให้แก่คนเดินทางหรือแขกอาศัยตามที่เขาพึงต้องการนั้น รวมทั้งการชดใช้เงินทั้งหลายที่ได้ออกแทนไปด้วย

เจ้าสำนักงานจะเอาทรัพย์สินที่ได้ยึดเหนี่ยวไว้เช่นนั้นออกขายทอดตลาดแล้วหักเอาเงินใช้จำนวนที่ค้างชำระแก่ตนรวมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในการขายทอดตลาดนั้นจากเงินที่ขายทรัพย์สินนั้นก็ได้ แต่ท่านมิให้เจ้าสำนักงานใช้สิทธิดังกล่าวนั้นจนเมื่อ

(1) ทรัพย์สินนั้นตกอยู่แก่ตนเป็นเวลานานถึงหกสัปดาห์ยังมีได้รับชำระหนี้สิน และ

(2) อย่างน้อยเดือนหนึ่งก่อนวันขายทอดตลาด ตนได้ประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์ประจำท้องถิ่นฉบับหนึ่งแจ้งความจำนงที่จะขายทรัพย์สิน บอกลักษณะแห่งทรัพย์สินที่จะขายโดยย่อกับถ้ารู้ชื่อเจ้าของก็บอกด้วย

เมื่อขายทอดตลาดหักใช้หนี้ดังกล่าวแล้ว มีเงินเหลืออยู่อีกเท่าใดต้องคืนให้แก่เจ้าของ หรือฝากไว้ ณ สำนักงานฝากทรัพย์สินตามบทบัญญัติในมาตรา 331 และ 333”

สิทธิยึดเหนี่ยวของเจ้าสำนักโรงแรมเกิดจากการที่คนเดินทางหรือแขกที่ได้เข้ามาพักในโรงแรมแล้วไม่ชำระค่าโรงแรมหรือค่าบริการอื่นๆ ของโรงแรม ผลของการมีสิทธิยึดเหนี่ยวตามมาตรา 679 ดังกล่าว นอกจากเจ้าสำนักโรงแรมจะมีสิทธิยึดเหนี่ยวเครื่องเดินทางหรือทรัพย์สินอย่างอื่นของคนเดินทางหรือแขกที่ได้เอามาไว้ในโรงแรม จนกว่าจะได้รับชำระเงินค่าโรงแรมหรือค่าบริการอื่นๆ ของโรงแรมที่ค้างชำระแล้ว เจ้าสำนักโรงแรมยังมีสิทธิเอาทรัพย์สินดังกล่าว

ออกขายทอดตลาดเพื่อเอาเงินมาชำระหนี้ได้เอง เมื่อได้มีการประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์ ประจำท้องถิ่นตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 679 ดังกล่าวในข้างต้นแล้ว

4.4.5 เกือบของในคลังสินค้า

สิทธิยึดเหนี่ยวของนายคลังสินค้ามีบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 14 เกือบของในคลังสินค้า หมวด 1 บทเปิดเสร็จทั่วไปมาตรา 772 ซึ่งบัญญัติว่า “บทบัญญัติมาตรา 616, 619, 623, 625, 630, 631, และ 632 อันว่าด้วยการรับขนนั้น ท่านให้นำมาใช้บังคับแก่การเก็บของในคลังสินค้า อนุโลมตามควรแก่บท” ซึ่งหมายความรวมถึงบทบัญญัติในส่วนที่ว่าด้วยสิทธิยึดเหนี่ยวและการขายทอดตลาดของผู้ขนส่งดังกล่าวในข้างต้น โดยบทบัญญัติดังกล่าวนายคลังสินค้าจึงมีสิทธิยึดเหนี่ยวสินค้าที่เก็บรักษาไว้จนกว่าจะได้รับชำระค่าบริการ อีกทั้งมีสิทธินำสินค้าออกขายทอดตลาดเพื่อเอาเงินมาชำระหนี้ได้เองด้วย

4.4.6 ตัวแทน

สิทธิยึดเหนี่ยวของตัวแทนมีบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 15 ตัวแทน หมวด 3 หน้าที่และความรับผิดชอบของตัวแทนต่อตัวการมาตรา 819 ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา 819 ตัวแทนชอบที่จะยึดเหนี่ยวทรัพย์สินอย่างใด ๆ ของตัวการอันตกอยู่ในความครอบครองของตนเพราะเป็นตัวแทนนั้นเอาไว้ได้จนกว่าจะได้รับเงินบรรดาค้างชำระแก่ตนเพราะการเป็นตัวแทน”

สิทธิยึดเหนี่ยวของตัวแทนเกิดขึ้นเมื่อตัวแทนได้ดำเนินการบางอย่างให้แก่ตัวการแล้วตัวการไม่ชำระค่าบริการ ผลของการมีสิทธิยึดเหนี่ยวตามมาตรานี้ ตัวแทนมีเพียงสิทธิยึดเหนี่ยวทรัพย์สินของตัวการที่มีอยู่ในการครอบครองเพราะการเป็นตัวแทนจนกว่าจะได้รับชำระเงินที่ตัวการค้างชำระเพราะการเป็นตัวแทนเท่านั้น ตัวแทนไม่มีสิทธินำทรัพย์สินดังกล่าวออกขายทอดตลาดได้เองอย่างเช่นสิทธิยึดเหนี่ยวของผู้ขายหรือผู้ขนส่งดังกล่าวในข้างต้นแต่อย่างใด

4.4.7 ผู้ครองอสังหาริมทรัพย์

สิทธิยึดเหนี่ยวของผู้ครองอสังหาริมทรัพย์มีบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 2 ลักษณะ 5 ละเมิดมาตรา 452 ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา 452 ผู้ครองอสังหาริมทรัพย์ชอบที่จะจับสัตว์ของผู้อื่นอันเข้ามาทำความเสียหายในอสังหาริมทรัพย์นั้น และยึดไว้เป็นประกันค่าสินไหมทดแทน อันจะพึงต้องใช้แก้ตนได้ และถ้าเป็นการจำเป็นโดยพฤติการณ์ แม้จะฆ่าสัตว์นั้นเสียก็ชอบที่จะทำได้

แต่ว่าผู้นั้นต้องบอกกล่าวแก่เจ้าของสัตว์โดยไม่ชักช้า ถ้าและหาตัวเจ้าของสัตว์ไม่พบ ผู้ที่จับสัตว์ไว้ต้องจัดการตามสมควรเพื่อสืบหาตัวเจ้าของ”

สิทธิยึดหน่วงของผู้ครองอสังหาริมทรัพย์เกิดขึ้นเมื่อสัตว์ของผู้อื่นได้เข้ามาทำความเสียหายแก่อสังหาริมทรัพย์ ผลของการมีสิทธิยึดหน่วงตามมาตรา 452 นี้คือผู้ครองอสังหาริมทรัพย์มีสิทธิยึดสัตว์นั้นไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ค่าเสียหายจากเจ้าของสัตว์และหากจำเป็นก็อาจฆ่าสัตว์นั้นก็ได้

จากรายละเอียดของสิทธิยึดหน่วงตามบทบัญญัติเฉพาะเรื่องดังกล่าวสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. สิทธิยึดหน่วงตามบทบัญญัติเฉพาะเรื่องที่ทำให้สิทธิแก่เจ้าหนี้สามารถบังคับชำระหนี้โดยนำทรัพย์สินที่ยึดหน่วงออกขายทอดตลาดได้โดยตรงอย่างเช่นจำนำอันได้แก่ สิทธิยึดหน่วงของผู้ขายตามมาตรา 470 สิทธิยึดหน่วงของผู้ขนส่งตามมาตรา 631 สิทธิยึดหน่วงของเจ้าสำนักโรงแรมตามมาตรา 679 และสิทธิยึดหน่วงของนายคลังสินค้าตามมาตรา 772 และ

2. สิทธิยึดหน่วงตามบทบัญญัติเฉพาะเรื่องที่ให้แต่เพียงสิทธิที่จะยึดหน่วงทรัพย์สินไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ เจ้าหนี้ไม่สามารถบังคับชำระหนี้โดยนำทรัพย์สินที่ยึดหน่วงออกขายทอดตลาดได้โดยตรงอันได้แก่ สิทธิยึดหน่วงของผู้รับฝากทรัพย์สินตามมาตรา 670 สิทธิยึดหน่วงของตัวแทนตามมาตรา 819 และ สิทธิยึดหน่วงของผู้ครองอสังหาริมทรัพย์ตามมาตรา 452